

Kő-Szabó Imre

Vác – 2020

Kő-Szabó Imre: Hajnali buszok utasai
(irodalmi riportok)

Vác – 2020

**A kötet szerkesztési munkálatait,
valamint a digitalizációs és számítógépes
munkáit, továbbá
a címlapfotó montázs
összeállítását és képek válogatását
végezte**

**Dr. Szepes András
ny. főiskolai docens**

Vác – 2020

MOTTO: „Az út, mely a világból
önmagunkhoz vezet, hosszú
és bonyolult, s tele van ilyen
kitérőkkel, melynek értelmét,
jelentőségét sokára ismerjük
csak fel.”

**(Márai Sándor:
Egy polgár vallomásai)**

Minden jog fenntartva

© Kő-Szabó Imre

ISBN szám: 978-615-81338-5-2

Vác – 2020

ELŐSZÓ

Az „e-könyv”-ben itt közölt riportok keletkezési időpontja – lényeges. 1972-78 közötti évek ezek. A munkaerő, a falusi emberek nagy számban kerültek ki a termelészövetkezetekből a gépesítések során. Elhelyezkedésük az iparban vált lehetségessé, de hol az a bizonyos üzem, gyár? Az iparosítás került előtérbe, budapesti üzemek részlegei költöztek vidékre, ott volt még szabad munkaerő.

Ezeket az üzemeket pedig naponta el kell érni, munkába kell utazni. Ezen a területen ez pedig csak úgy lehetséges, hogy a munkavállaló reggel, buszra száll és utazik.

A riportokat olvasva, ma 2020-ban, a mércét is be kell állítani, hogy legyen hasonlítási alap. A havi jövedelmek 1.200 - 2.000 Ft között mozogtak, de volt, aki 3.500 Ft-ot is hazavitt. Mire volt ez elegendő?

Ha az ár táblát végig futjuk, akkor érzékelhető, mire jutotta. A kenyér 3.50 Ft/kg, a tej 3-4 Ft/l, de már 1975-ben 5 Ft/l volt. A tojás 1.50-2.00 Ft között mozgott. A sertés hús 1957-ben 26.60 Ft/kg, de már 1970-ben 34 Ft/kg volt. A burgonya ára 1.50- 3.00 Ft/kg.

Az áhított autó (személygépkocsi) ára: Trabant – 40.000 Ft, Skoda 100-as - 72.000. Ft, Lada 1200-as - 50.000 Ft. Persze a Merkúrnál sorba kellett állni és a megadott sorszám elég lassan kúszott csak felfelé.

A megélhetésért, a könnyebb, szebb életért itt is folyamatos küzdelmet kellett folytatni, amely nem volt egyszerű. Ez a küzdelem napjainkra is megmaradt, azzal a különbséggel, hogy mai szemmel minősített akkori „kis műhelyek”, „kócerájok”, „ipari telephelyek” helyett olyan vállalatok versengenek a munkaerőért, mint a Suzuki (1998 – Esztergom, Opel (1992 – Szentgotthárd), Audi (1998 – Győr), Mercedesz (2012 – Kecskemét), és a jövőben elkészülő BMW (Debrecen).

A rohanó élet, a fejlődés, az évek során szinte átírja az életteret, benne megváltoztatva, vagy éppen nehezzé téve

minden napi életét embereknek, családoknak, akik azért továbbra is, bizakodva élnek.

a szerző

TARTALOM

Hajnali buszok utasai	7
Helyzetkép	14
Csak a két kezével?	27
Tősgyökeres, gyökeret vert, gyökértelen	36
Falusi fiatalok	47
Szabad szombat	60
Házépítés	70
Cigánysoron	79
Több nyelven.....	89
Érte mentek	95
Új élet felé.....	99
Kényszerpályákon	106

Hajnali buszok utasai

Reggel három óra. A templom melletti téren négy autóbusz készül útnak, egyenletes járással melegszenek a motorok. Emberek gyülekeznek. Még néhány perc és indulnak az első járatok a városba.

Az országban 1 millió ember ingázik, ebből 500 ezer fiatal. A faluról bejáró munkások száma 600 ezer, 38 ezren ingáznak a megyén belül és 14 ezer ember Nógrádból „kijáró”. (zömmel a pásztói, balassagyarmati és rétsági járás déli településeiről.)

Az útirány: - Budapest, Vác, Iklad, Hatvan.

Naponta három életformát váltanak. Hajnalban indulnak a faluból, amelyhez szívükkel, szeretetükkel, hagyományaikkal – tartoznak. Vonatra, üzemi vagy távolsági buszra szállnak, utaznak, zötykölődnek órákon át. Hallgatják mások buját, örömet, mesélik a magukét. S aztán belépnek harmadik életükbe, a gyáriba.

*

R. J. ötvenéves, alacsony ember. Erős testalkatú.

-Én kérem több mint tíz éve eljárók a faluból. Dolgoztam már sok helyen. Voltam béres, favágó, segédmunkás. Nem válogattam a melóban, teljesen mindegy volt számomra mit kell tennem, csak legyen. Ma is így vagyok, meg akkor is úgy voltam, mikor először elmentem Pestre. A tróger melót is elvégeztem. Ez így is volt, mert legelőször a TÜKER-hez kerültem szemet lapátolni. Az pedig már egyenesen előbbre lépés volt, amikor beosztottak a „fásokhoz”. Az legalább nem volt piszkos, koszos meló, meg akkorra a vállalatnál fürdő is épült, aztán már fürödni is tudtunk. Abban az időben menni kellett, volt egy ilyen fajta kényszer. Ez olyan időszak volt, amikor itt a faluban nem lehetett valami sokat válogatni. Nem volt meló, csak a téesz volt. Üzem messzire, csak Vácott, az meg húsz kilométer, Pest meg ötven, úgy gondoltam ott jobb lesz. Pénz is kellett, ez is közrejátszott, főleg akkor, ha a család valami nagyobb dolgot határozott el. Két gyerekünk van, már nagyobbak, iskolába járnak. Ott él velünk az apósom is. Az öreg a házkörül megcsinál mindent, pedig már elég idős. Most volt hetvenhat éves. A tíz év alatt hét-nyolc helyen dolgoztam, évente is váltottam, de ezt csinálják a többiek is. Volt szó arról, hogy haza jövünk, mert fárasztó ez a folytonos utazgatás. Gondolom senkinek nincs kedvére reggel háromkor kelni, és este öt-hat órakor hazajönni. a többiek is gondolkoztak ezen, aztán mikor a gyárban megtudta a bizalmi, meg a munkaügyes, hogy mi a szándékunk, nagy agitálás kerekedett. Kisgyűlés, szervezés. Aztán maradtunk. Vettek két nap alatt egy buszt és most háztól-házig visznek bennünket. Így már kényelmesebb, a pénz is megvan. Egyelőre még maradunk...

*

T. János nyúlánk, kopaszodó ember. Szőke haját és bajuszát rövidre nyírta.

-Négy éve vagyok távol a családtól? Várjon, ezt ki kell számolni: 1962-63-ban mentem el. Nem – most jut eszembe – 1962 őszén. Nekem volt öthold földem, az apámtól örököltem, és csak a földhöz értek, ezt csináltam gyerekkoromban. Képzeltetik a beszolgáltatás idején mit kellett küszködném. Aztán, mikor a téeszt szervezték én nem sokat gondolkoztam. Tudja, mit lehet öt hold földdel csinálni? Megmondom én: - semmit! Abból nem lehet megélni. Aztán ott volt a hegy alatt, az erdőnél, a vadak is lelegelték. Nem küszködöm én ezzel, gondoltam és elhatároztam – belépek. Gyalogmunkára osztottak be, csináltam én mindent. Aztán ahogy az évek teltek egyre másra változtak a vezetők, nem volt pénz, sokszor úgy alakult a fizetés, hogy három, négy hónapig semmi. Ezt nem lehet sokáig bírni. Otthon három gyerek, az asszony sem dolgozik. Mit lehetett itt tenni? Csak egyet, biztos pénzt teremteni a családnak. Gondolkoztam, mit tegyek? A sógorom akkor már Pesten dolgozott egy olyan... csőfektető vállalatnál. Beszélgettünk kubi-kus meló van, jól fizetnek – mondta nekem. Igaz, kéthetente lehet csak hazajönni, de az nem számít, nem vagyok én már húsz éves, az asszony meg nyugodtan van legalább. Aztán az elmúlt években annyi árkot ástam csöveknek – több kilométert - hogy a környéket többszörösen körbe lehetne keríteni. Dolgoztunk az ország minden részén, legalább világot látok, nincs különösebb gondom, a pénz nem rossz. Munkásszálláson lakunk, főzünk, mosunk magunkra. Néha a család egy kicsit hiányzik, de azt az ötét kibírom már, ami a nyugdíjig hátra van,,,

*

Szép fekete haját kontyban viseli. T. J-nét a faluban mindenki ismeri, most múlt negyven éves.

-Sokáig nem dolgoztam. A férjem a téeszben van, fogatos. Én évente besegítettem. Főleg nyáron, így legalább kerestem egy kicsit, meg ősszel elmentem az erdőszethez csemetét ültetni. Jól jött a pénz, kötetlen is volt, mert a szabadidőre min-

dig szükségem volt, nagykert van, sok állat. Tavaly például a legtöbb tojást mi adtuk be a faluba, volt szerződésünk. Régi házban laktunk, az öregekkel. A férjem nagyon akarta, hogy új házunk legyen. Valamilyen szép nagy, úgy mondta, fürdőszobával, meg garázzsal. Nőnek a gyerekek, a fiúk, a nagyobbik az nagyon szereti a gépeket. Gépszerelőnek akar majd tanulni, most végez az általánosban. „Négyegész-egy” volt a bizonyítványa, jó képességű gyerek, mondta a tanító úr is. Persze a lakáshoz pénz kell, még hozzá sok pénz. Aztán három éve elhatároztam, hogy én is elmegyek. Sajnos a környéken nem volt olyan hely ahová szívesen mentem volna. A mellék üzembe hívtak, de képzelje el, hol van munka, hol nincs, nem állandó, nem folyamatos. Ha már dolgozni megyek, akkor minden rendben menjen. A DCM-ben ez megvan. Igaz, három műszak, de ez nekem jó, mert mindig marad időm a házkörüli munkára. Csak az éjszakázás, az nehéz. Bár egy hetet azért kilehet bírni. A munka nem rossz, cementet csomagolunk papírzsákokba. Ez olyan félautomata gépsor. Akkor nehéz, mikor a teli zsákot kell lebillenteni. Valaki egyszer kiszámolta, egy nap legalább kétezer mázsa cementet is becsomagolunk egy géppel. Csak az utazás, az a fáradtságos. És sok időt elvesz...

*

Fiatalember, nem több huszonöt évesnél.

-Két éve, hogy ezt a bejárást csinálom. Itt dolgoztam a ktsz-ben. Lakatos a szakmám, tanuló is itt voltam. Nem mondom, hogy rosszul fizettek, meló az volt bőven, sokszor még vasárnap is. Talán az is volt az oka annak, hogy elmenjek innen. Meg a többi, hasonló korú srác is hívott. Persze az nagyon rossz volt, amikor ők vasárnap szórakoztak, én meg dolgoztam. Jó, nekem volt először motorom, még tizenhét éves koromban, de ez nem számít. Hívtak, jó a szakmám, bárhol elhelyezkedhetem. Én meg úgy döntöttem, megyek. Vácra járok, téemkás lakatos vagyok, 3000 felett keresek minden hónapban. Mondták a ktsz-ben, miért megyek el? Mit válaszoljon erre a

dolgozó? Nem melózhat mindenki helyben. Ez lenne persze a legjobb, a kényelem oldaláról nézve. Mégis jobb elmenni, mást is lát az ember, sok szakival megismerkedhet, meg, mondja meg őszintén, szabad munkavállalás van ebben az országban, vagy nem? A bejárás fárasztó, de a srácok élvezik, mert kártyáznak, viccelődnek, lányok is járnak. Szoktam néha olvasni, de hülyének néznek. Inkább nem járok haza, sokszor a meló után. Délután nézelődöm a városban, elmegyek egy moziba, szeretem a jó filmeket. Otthon is mehetne az ember, de ott csak a kiabálás, a pisszegés a lényeg. A város az egészen más...

*

Barna asszony az úton, kenyeret visz a kezében. Rózsás kendőjét vidáman lengeti a szél.

-Nem dolgozom, pedig sokszor elhatároztam. De akkor itthon ki lesz? A férjem több mint tíz éve járja az országot, sokszor mondtam neki, elmehetnél mutatóványosnak, mert azok élik ezt a „cigányéletet”. Ács a szakmája, nagyon jól keres. Pesten kezdte először, akkor még sűrűbben hazajárt, én is fiatalabb voltam. Hogy hány éves vagyok? - Na, mennyinek gondol? Mondja csak meg! Nem, egy kicsit azért fiatalabb, csak harminckettő. Persze a sok gond, mert minden az enyém ám. A férjem elmegy, van mikor három hét múlva jön haza. Legalább több mint egy évig Kiskörén dolgozott, most meg valami „atomművet” zsaluznak. Semmit nem tud elintézni, nekem kell mindent, nekem kell gondoskodni a három gyerekről. Iskolások, a legkisebb óvoda, aztán van ezekkel elég baj. Úgy dolgozom a ház körül, mint egy férfi, mert a munkát, azt el kell végezni. Aztán mosok, főzök, mert ez is az enyém. Én vásárolok, megyek a hivatalba ügyeket intézni. Képzelve, még a férjem ruháit is én veszem meg.

*

T. János valamikor asztalos kisiparos volt. Nincs olyan ember a környéken, aki őt ne ismerné. Pedig mostanában keveset van itthon, akkor is csak este, meg a szabad szombatokon.

-Az asztalos munka úgy maszekban már nem jó. Mert mit csináltatnak a faluban most? Üvegezést, egy-két kisebb melót, más semmit. Ebből nem lehet megélni. Valamikor volt munka, dolgozhatott az ember, sokszor nem győztem. Ma a konyhaszekrényt csak készen veszik a fiatalok, ajtót, ablakot olyat vehet a TŰZÉP-en, amilyet csak akar. Húsz év után elmentem a Pest Megyei Építőipari Vállalathoz. Kényelmesebb, nem kell a meló után szaladgálni. Amit keresek, azzal az asszony is elégedett. Ennél a vállalatnál kezdtem, innen akarok majd nyugdíjba menni. Még van három évem. Dolgoztunk Vácott, Szentendrén, meg a megye egész területén. Főleg lakásokat építettünk, mázoltunk, parkettáztunk. A bejárást megszoktam már, ha nem volna, talán hiányozna, mert a buszon azért beszélget az ember. Igaz, a feleségem azt akarja, költözzünk a vállalat után a városba. Talán még lakást is kapnék támogatással. De tudja, megmondom én magának őszintén: - Engem a város nem érdekel különösebben. Itt van a házam, még apámtól örököltem, ebben születtem. Láthatja, nem rossz ez még, nekem jó, ha pedig nyugdíjba megyek, nem leszek a négy fal közé zárva. A város? Sok embernek az a mindene. Nem mondom, van előnye, mert az ellátás az jobb, de ha jövök, hazahozok én az asszonynak bármit, csak írja fel nekem...

*

A VOLÁN-os egyenruha úgy feszül rajta, mintha ráöntötték volna. K. N. Harminc éves.

-Az iskola után autószerelő tanulónak jelentkeztem, itt a termelőszövetkezetben. Emlékszem az apám hallani sem akart róla. Mindenáron csak azt erőltette, hogy tanuljak, orvosnak, vagy mérnöknek. Engem nem érdekelt semmi, csak az autó, a motor. Le is vizsgáztam, megkaptam a bizonyítványt – autószerelő! De hol van itt autó a térségben? Az a négy-öt, az semmi. Ekét meg boronát kellett javítani. Ez pedig nem tetszett. Mentem Pestre a Szabolcs utcába a VOLÁN-osokhoz. A javító műhelyben dolgoztam, később megszereztem a jogosítványt és

öt évig soförkődtem. Most, mint garázmester dolgozom a 20-as VOLÁN-nál, szeretem a mesterségem. A szolgálat sem rossz, még ha korán kelek, akkor sem. Látja a házat öt éve építettem, ebben az utcában ez a legszebb. Most belefogtam a nyúltenyésztésbe, szerződése van. Ez hoz a konyhára egy kis többletet, mert a bejárással délután erre is van időm. Szeretnék egy kocsit, betétben már van megtakarítva valamennyi, de az kevés- A gyerekek a tengert akarják látni, a nagy hajókat. Egyszer elviszem őket a mi kocsinkkal...

*

Hét ember, a reggel kelő, este hazatérő több száz, ezer közül. Mennek, mert az életüket önként, vagy a körülmények kényszere miatt, így alakították.

Egyszer majd végleg itthon maradnak?

A feleletet csak érlelik önmagukban. A ködös hajnalokon fogadkoznak, aztán a többség tovább csinálja.

Megjelent a Palócföld c. folyóiratban – 1975/4.szám

Helyzetkép

BEJÁRÓK

Korán reggel van, állunk az autóbusz megállójában. Vagyunk vagy húszan. Az emberek türelmesen várnak. Megszokták már, hogy késik a busz.

-Majdnem minden nap így jön!

-Nem késnek el?

-Előfordul.

-Mit szólnak a gyárban?

-Semmit, örülnek, hogy megyünk – mondja egy középkorú férfi.

-Régóta utazik?

-Hat éve.

-Nem fárasztó?

-Hozzászokik az ember.

-Itt nincs munka?

-Akad.

-Akkor miért utazik el?

-Többet lehet keresni.

-Egy műszakba jár?

-Nem. Kettőbe. Most megyek, és délután ötkor jövök. Ha délutános az ember, akkor délben utazom és éjfélkor vagyok itthon.

-Szakmájában dolgozik?

-Nincs szakmám, segédmunkás vagyok, vagy inkább olyan betanított munkás.

-És mennyit keres?

-Átlagban ezernyolcat, kétezret.

Az autóbusz feltűnik a kanyarban. A várakozók tömege megmozdul. A busz már zsúfolt, alig férnek fel. Utaznak, minden nap, változatlanul. Harminc negyven kilométerről Vácra, különböző üzemekbe.

MUNKAÜGYES

N. Józseffel arról beszélgetek, hogy milyen volt a helyzet a határozat megszületése előtt a rétsági járásban.

-Elhelyezkedési szempontból nagyon nehéz. Munkalehetőség kevés akadt, az iparban 1965-ben ezeregyszázötven-négy embert foglalkoztattak és ebből a nők száma 208 volt.

-Miért ilyen kevés?

-Kimondott nagy ipari üzem csak kettő működött a járásban, meg volt két kisebb. Inkább a mezőgazdaságban dolgoztak az emberek, meg eljártak. Még ma is sok községből Vácra reggelente 200-300 ember utazik. Egy felmérésünk szerint ez a szám négyezer felé jár.

-A korábbi időszakban hányan kerestek munkát?

-Napjában sokszor negyven-ötvenen is megfordultak itt az irodában. Szakmunkásokban már akkor hiány volt. Nem tudtuk mindig teljesíteni az üzemek kívánságát.

-Kik jelentkeztek munkára?

-Általában nők és a fiatalok. Férfi munkaerőben kereslet volt.

A HATÁROZAT

1967 áprilisában az MSZMP rétsági járási bizottsága az iparfejlesztést és telepítést szükségesnek mondta ki.

A határozat megszületése előtt mindenre kiterjedő, alapos felmérés és mélyreható elemző munka megállapította, hogy az elkövetkező években egyre nagyobb gondot jelent majd:

-az iskolából kikerülő, munkaképes korba lépő fiatalok elhelyezése,

-a nagyarányú munkaerő kiáramlás,

-a szakképzetlen és a háztartásban lévő munkaerő elhelyezésének gondjai,

-A termelőszövetkezetekből felszabaduló munkaerő elhelyezésének és megkötésének lehetőségei.

KIKÖZVETÍTŐBEN

A járási hivatal munkaközvetítő irodájában G. Pál már az elmúlt öt év tapasztalatát foglalja egybe:

-Ma teljesen más a helyzet, mint pár évvel ezelőtt.

-Miben különbözik ez?

-Jelenleg a tizenkét ipari üzemben 2 ezer 620-an dolgoznak.

-A nők helyzete hogyan alakult?

-Kedvezően. Most ezerharmincegy nő dolgozik az iparban és körülbelül kétszer annyi a mezőgazdaságban.

-Új üzem?

-Nyolc települt a járásba.

AKI RÉSZT VETT ÜZEMEK TELEPÍTÉSÉBEN

Szőke hajú, ambiciózus fiatalember V. József. Dinamikusán beszél.

-Nehéz volt. A kialakult helyzetek sokszor napról napra változtak. Ezek az üzemek Budapestről jöttek. Munkaerő kellett nekik. Ez pedig nálunk volt és még jelenleg is van tartalék. Az öt év alatt legalább huszonöt üzemmel tárgyaltunk. Akadt olyan is, amelyik Pesten nehéz helyzetbe került, pénzt kért ott a tanácstól a kitelepítéshez, meg tőlünk is, azt persze nem tudtunk adni.

-A jelenlegi üzemek?

-Segítettünk, amit tudtunk. Kaptak területet, villanyt, vizet meg utat, tanácsi pénzből. már nagy segítség volt, mert úgy gondolták, így lehet csak közösen tenni valamit. A kapcsolat minden idetelepült üzemmel jó, néha ugyan vannak kisebb surlódások, de ez hozzá tartozik az együttléhez.

-A továbbiakban?

-Már nem szándékozunk újabb üzemeket telepíteni. Egy közigazgatási terület van ahol jelenleg még igen alacsony a foglalkoztatás és nagyon sok a kijáró, de ezt mindenképpen kell majd megoldanunk.

AZ ÚJ „GYÁRBAN”

Amit kiválasztottam, úgy találomra, új üzem, egy az ideköltözött nyolc közül. Itt van a telephely a járási székhelyen, Rétságon. Olyan üzem, mint a többi hét. Nem, rendelkezik jobb adottságokkal. Saját pénzéből hozta létre jelenlegi, korszerű vidéki „gyárát”. Valamikor tehének bőgték itt hangosan reggelente, mert a helyi termelőszövetkezet istállóit vették meg. Most excenter présgépek dübörgését hallja a látogató. Rendezett, gondozott telep fogad. Villás targonca szállítja a karton dobozokba csomagolt termékeket. Ezeket vasúti rakodásra készítik elő. Útirány: Hollandia, Svédország és Anglia.

A Fém és Vastömegcikk KTSZ-ben – ismertebb nevén – a Kempingben – ahol százával készítik az összecusukható székeket, asztalokat, jelenleg ötvenegyen dolgoznak, többségük nő. Olyan asszonyok és lányok, akik eddig otthon, a ház körüli munkát végeztek. Szervezett, ipari üzemből még nem dolgoztak.

AZ ÜZEMVEZETŐ

A szerelőcsarnok végében üveglakkal elkerített iroda helyiségben fogad Pulai Nándor az itteni üzem vezetője.

Pont reggelihez készülődnek, egy-két gép még zakatol, de mire befejezzük az üdvözlést és a felkínált széket helyet foglalok, már teljes csend uralkodik a műhelyben.

Velem szemben ül le. Középkorú, megnyerő külsejű férfi. Szemében olyan bizalomkeltő mosoly bujkál. Elmondom miért jöttem. Készségesen, szívesen válaszol kérdéseimre.

-Lassan két éve, hogy idetelepültünk – kezdi a beszélgetést.

-Mi volt az indok?

-Pesten a Práter utcában már nem lehetett fejleszteni a telepet. Ez közismert. A nyolcadik kerület fokozatos bontásra van ítélve. Ez is tény. A központ mellett ma már nyolcemeletes házak épültek. Egyszerűen kiszorultunk.

-Az első lépések?

-Nehezek voltak. Tizennyolc emberrel kezdtünk, úgy, hogy Pesten tanultak egy-két hónapig. Aztán itt folytattuk, ahol most vagyunk.

-Ez lett a helybeliek törzsgárdája?

-Sajnos nem lehet így mondani. A régiekből már csak heten vannak.

-És a többiek?

-Kiléptek.

-Miért?

-Nem azért mert nehéz itt a munka. Különböző más indokokkal. Volt, aki a gépek zaját nem bírta és elment. Olyan is volt, aki fél évig dolgozott itt, és ahogy kitavaszodott azt mondta: - Főnök, holnaptól nem jövök! – Miért? – kérdeztem. – Ásni kell a kertben – válaszolta. – Adok szabadságot! – mondtam neki. – Nem kell, az úgy nem jó! – és másnap már tényleg nem jött.

-Sokan cserélőtek így ki?

-Eléggé. Jelenleg ötvenegyen dolgoznak most itt, ebből 15 hónap alatt negyvenkét új ember jött az elmentek helyébe.

Cigarettára gyújt, hosszan fújja a füstöt, gondolkodik.

-A nagy mozgásra persze sokféle magyarázat van. Ezek az emberek többségében még nem dolgoztak ilyen üzemben. Az ipari kötöttség, a naponta megkövetelt rendszeresség, idegen volt számukra. Mindenre meg kellett tanítani őket, képzelje még a wc használatára is.

-Nevelni kellett.

-Mégpedig aprólékos munkával, napról napra ismételve. A beszoktatás több mint fél évig tartott. Szokatlan volt a norma nekik. Eleinte nem ment. Az ügyesebbek egy hét után már megcsinálták, a többiek meg elkeseredtek. Minden nap értékeltük a munkát, őszintén és nyíltan. Volt, aki belátta a hibáját és másnap igyekezett javítani rajta, de volt olyan is, aki inkább kilépett.

-Minden emberrel külön kellett foglalkozni?

-A kezdeti időben igen. Két év alatt úgy éreztem, annyit beszéltem, mint a megelőző harmincötben összesen.

-De legalább nem eredménytelenül.

-Azt hiszem igen. Ma már bátran mondhatom, hogy egy harcos kis üzemi kollektíva dolgozik itt. Három szocialista brigádunk versenyez, van KISZ szervezetünk és megalakult a párt szervezet is.

SZOMSZÉDOS FALVAKBÓL JÖTTEK

Reggelitől visszatérők népesebb csoportjával találkozom. Asszonyok, lányok kék munkaköpenyben. Kérdezem őket?

-Honnan járnak?

-Én Nagyorosziból.

-Horpácsról.

-Borsosberényből.

-Szátokról.

-Érsekvadkertről.

-Nagyorosziban van új üzem. Miért járnak mégis ide? – folytatom a kérdezősködést.

-Ez az üzem jobban tetszett.

-A Rózi itt dolgozik, ő hívott ide.

-Én nem is gondolkoztam ezen.

-Jobb így, változatosabb. Meg itt többet lehet keresni.

-Aztán meg minden szombat szabad és csak egy műszak van. Nőknél ez sokat számít. Szombaton főzni, mosni, takarítani. Így legalább vasárnap van egy pihenőnap.

-A közlekedés? Hogyan tudnak időre beérni?

-Igen körülményesen.

.Tetszik tudni, van olyan község, ahová könnyű elutazni, de van olyan is ahonnan nagyon nehéz, bármelyik irányba.

-Tőlünk is jönnének, de az utazás miatt, sok a késés és így nem érdemes.

-Én kerékpárral járok!

-Helyből hányan dolgoznak?

-Kevesen.

Csodálkozom, ezt észreveszik az arcomon.

-Itt több üzem van. Ott is dolgoznak, meg a téesz is jól fizet.

A községben ezerötszázan laknak. Azt mondják az ezredfordulóra háromezer felett lesz a lakosság száma. Három újonnan települt üzem működik, egy régebbi mellett. Jelenleg 177 munkást foglalkoztatnak, a közeli távlatokban 480 lesz a létszám, később talán még több...

A település vonzási körzetében hét másik község tartozik, mintegy 5 ezer 440 lakossal.

A SZÖVETKEZET

-A KTSZ huszonegy évvel ezelőtt alakult A kezdetekben mindennek foglalkoztunk, a sarokvastól a mákdarálógig bezárva.

-A fordulat évének az ezerkilencszáz ötvennyolcas brüsszeli világkiállítást tekintjük. Itt aratott először nagy sikert a szövetkezet által gyártott kemping bútoraink.

-Termelési értékünk az alakult évben nyolcvan millió forint, ebben az évben már száz millió lesz.

-Termékeink többségét exportra gyártjuk.

-A nyereség egy dolgozónak, húsz, huszonöt napi bére.

-Gyakorlatilag megszűnt a fluktuáció, a rétsági üzemegekben állandósult a létszám.

A BRIGÁDVEZETŐ

Fodor Józsefné helybeli, rétsági lakos. Az első belépők között szerepel a neve. Ez a második munkahelye. A présgépen a kempingasztalok alumínium széleit lyukasztgatja, amikor megszólítom.

-Lassan két éve, hogy itt vagyok. Látja, nem is vettem észre az idő múlását.

-Előtte hol dolgozott?

-Az ÁFÉSZ konyháján.

-Melyik a jobbmunka?

-Ez!

-Miért?

-Ott talán könnyebb volt, de itt jobban szeretek dolgozni. Más a légkör!

-Megszokta a gépek zaját?

-Először furcsa volt. Egy hétig zúgott a fülem, de aztán már észre sem veszem

-A kereset?

-Jóval több. Ott ezerháromszáz volt a fizetés. Itt legalább meg van az ezerhét, ezernyolc.

-Férje?

-Kőműves.

-Család?

-Egy fiú.

-Látom, ebben a műhelyben csak nők dolgoznak.

-Igen. Egy férfi van, az öreg Vendel bácsi. Ő az anyagmozgató, a többi mind nő. Mindnyájan egy brigádban vagyunk. Úgy neveznek bennünket, hogy a „Nógrádi Sándor” brigád.

-Ki a brigádvezető?

-Én – mondja szerényen. Az arca kipirul a beszélgetésben. Aztán a kitüntetéséről faggatom.

-Még nekem is meglepetés volt. Egyszerűen nem akartam elhinni. A Kisipari Szövetkezetek Kiváló Dolgozója lettem.

-Örült a kitüntetésnek?

-Nagyon.

-Elégedett ebben az új üzemben?

-Mit mondjak? Úgy érzem megtaláltam a számításomat. Jók a munkatársaim, a vezetők is rendesek, én meg becsülettel dolgozom.

ESZTERGÁLYOS LÁNY

Paulovics Eszter, ez a bányai kislány, aki nem több mint tizenkilenc éves, a présgépen dolgozik. Ügyes mozdulatokkal teszi a gépbe a vékony csöveket, kis mozdulat a lábával és a gép meghajlítja a kívánt szögbe. Ezek lesznek az asztalok összecsukható lábai.

Amint megszólítom, abbahagyja a munkát és nagy kék szemével csodálkozva néz rám.

-Én kezdettől fogva itt vagyok, nekem ez a második munkahelyem.

-Az első?

-Dunakeszire jártam a Konzervgyárba. Nem bírtam a hosszú utazást, ezért később albérletbe laktam, de ez nem volt jó megoldás.

-Mennyit keresett ott?

-Nem sokat, ezerötszázat. Ebből kellett fizetni az albérletet, meg élni. Szerettem volna egy kicsit takarékoskodni, de alig maradt valami. Így az elsők között jöttem haza.

-És most?

-Megvan az ezerhétszáz, ezernyolc, meg itthon vagyok. Az állandó szabad szombat is nagyon jó.

Ahogy beszélgetünk, eszembe jut és elmondom neki, hogy amikor először jártam ebben az új üzemben esztergályozni láttam.

-Az csakugyan érdekes volt. Pulai elvtárs kérdezte egyszer, nincs-e kedvem megpróbálni? Őszintén féltem egy kicsit, de pont akkor a bátyám dolgozott a gépen. Ő is biztatott, ne féljek. Megmutatta és már ment is. Igaz nem kellett valami bonyolult dolgokat csinálni, csak olyan egyszerű, simafejű csapszeget. Két hét múlva megcsináltam a normát.

-A bátyja is itt dolgozik?

-Igen, egyszerre jöttünk ide. Ő a hajógyárba járt Vácra. Reggel fél háromkor kelt és este ért haza. Igazán fárasztó volt neki is.

-Hogy érzi magát itt?

-Jól. Az idén kaptam kétszer forintos nyereséget.

-Meddig marad ebben az üzemben?

-Ezt így nem tudom megmondani, de sokáig.

HÁROM NAPJA DOLGOZIK

Ivanics Mária tizenhét éves. Három nappal ezelőtt jelentkezett felvételre és azóta dolgozik itt.

-Vácon az Izzóban kezdtem. Bejártam, két műszakba. Nem szerettem azt a munkahelyet.

-És most ez milyen?

-Még nem tudom, de a többiek csak jót mondanak róla...

HIVATALSEGÉD VOLT

Szikora Jánosné a községi tanácson dolgozott négy évig. Hivatalsegéd volt, kézbesített, takarított, fűtött. Aztán négy év után döntött, hogy munkahelyet cserél.

-Mennyit keresett a tanácsnál?

-Ezerszáz forintot.

-És most?

-Ezernyolcat!

AZ ÉDESANYA

Másik szerelő csarnokban dolgozik Koczka Ferencné tizennyolc tagú „Ifjú gárda” brigádjával. A brigád valóban ifjú gárda, az átlag életkor nem lehet több mint tizennyolc év, még akkor sem, ha az öreg Köblös bácsit is ideszámoljuk az ötvenöt évével. Vidáman dolgoznak, a fiatalok kíváncsi tekintetével csodálkoznak rám, amint Koczkánéval beszélgetek.

-Nagyoroszból járok, az egész brigád onnan jött.

-Ez érdekes, mert ott is van egy új üzem. Legalább százötvenen dolgoznak benne.

-Én mégis ide jöttem. Először nem akartam eljönni, mert a téeszben dolgoztam. A tojóházban. Ezerötszázat kerestem és tudja, két gyerek van, kell a pénz. Helyben gyorsan megtelt az üzem, nem akartunk könyörögni, a lányok azt mondták, velem tartanak, csak vezessem őket. Aztán így kerültünk ide. Jártam két hétig Pestre tanulni. Úgy érzem, több ember között jobb dolgozni, meg szeretem ezeket a fiatalokat.

-Férje?

-Elváltam.

-Itt mennyi a fizetése?

-Jóval több. kétezerháromszáz.

AZ ÖREG SZAKI

Alacsony, vékony ember Köblös Sándor. Segédkezik, rakja a csöveket. Még csak hat hónapja dolgozik itt, de úgy mozog a műhelyben, mintha itt kezdte volna a munkát, legalább húsz évvel ezelőtt. Ért mindenhez.

-Gyalogmunkás voltam én kérem a téeszben. A pénz ott nem volt valami sok, sajnos a család nagy. Aztán elmentem az építőiparba, onnan meg tovább vitt az út. Dolgoztam vagy hat helyen. Közben lebetegedtem. Nehezemre esett az utazás. Egyik szombaton, mikor hazamentem, azt mondja az asszony: - Ott az a feleségem! – mutat egy gép felé. –Ember, mi lenne, ha te is eljönnél Rétságra dolgozni? Mi a Rózsával már ott vagyunk, gyere te is haza. Hát így kerültem ide kérem.

A PÁRTTITKÁR

Hornyák Sándor a párttitkár. Fiatalember, nem több harminc évesnél. Az alapszervezet négy taggal alakult meg, egy hónapja. Két újabb tag felvétele most van folyamatban.

-Örültem, hogy megalakult az alapszervezet, ebben az üzemben. Meglepett, hogy engem választottak meg titkárnak. Komoly feladat ez számomra, igyekszem jól elvégezni.

-Az üzemben már két éve dolgozom. Először több hónapot töltöttem a pesti központban. Jó a kapcsolat. Szeretnék hosszabb távon itt dolgozni.

-Feleségem tanítónő, az életemet is úgy akarom rendezni, hogy itt építsek. Most Nagyoroszból járok be, mindennap. Igaz, a távolság nem nagy, de mégis fárasztó.

-Ebbe az üzembe teljesen új gépeket hoztak, nincs egyetlen rossz gépünk sem.

-Az előző munkahelyemen tíz évig dolgoztam, nem szeretek én cserélgetni.

-Örülök, hogy ide települt ez az üzem, és hogy így össze találkoztunk.

Megjelent a Palócföld c. folyóiratban – 1972/3. szám

Az üzem az ipartelepítési programban 1970-ben települt ide, 1980-as években – felszámolásra került.

Csak a két kezével?

1

Az épület szürkén és ridegen áll a tér sarkában. Ablakai nyitva, az emeletekről, ablakpárkányokról mosott nadrágok, vállfára akasztott ingek lógnak a késő délutáni laza csendben.

Ételszag keringi körül ezt a látszatra üres közházat.

A munkások pihennek, észre sem veszik, hogy ott járkálok közöttük. Senkinek nem tűnik fel az idegen, az arcok váltása naponként megszokott dolog. A kérdéseimre ellenkezés nélkül válaszolnak.

-Sűrűbbre kell azt főzni! – magyarázza egy középkorú fiatal-ember az idősebbnek.

-Így legalább leves is egyben – mondja az öregebb.

Nézem őket, ahogy esznek, csendben, szótlanul.

-Mióta lakik itt? – kérdezem.

-Négy éve! – válaszolja az öregebb.

-Minden este főznek?

-Kell egy kis hazai íz! – mondja a fiatalabb.

-Nem marad idő másra – magyarázom.

-Minek? Egyéb dolgunk sincs! – vonja meg a vállát a fiatalabb. – Vége a melónak, jön a főzés, mosás. Este lemegyünk a sarokra, a „Hetesbe”, iszunk egy sört, beszélgetünk – folytatja, közben összerakja az edényeket. – Aztán lefekszik az ember, mert napközben kihajtotta magát, reggel meg korán kell kelni.

-Egy üzemben dolgoznak? – kérdezem, és az öregebbre nézek.

-Többsége – mondja unottan.

-Nincs itt mozi, vagy könyvtár?

-Néha van, a fiatalokat érdekli jobban – magyarázza az öregebb. – Én csak a szerelmes filmeket szoktam megnézni – teszi még hozzá mosolyogva. – Tudja, az asszony messze van, legalább lásson valamit az ember.

-Olvasni?

-Újságot néha, könyvet, azt nem. Fárasztja a szemem, meg elálmosodom, ha olvasok.

-Foglalkozása?

-Rakodó.

2

A gépteremben az ember még a saját hangját sem érti. Egyszerre nyolc gép zakatol, mozdulataik határozottak, szabályosak. Nincs időkiesés, a kemény kartonlapot a trikós, ősz hajú embernek a kiugró karra kell helyeznie. A gép nem vár, inkább üresen visszaveszi a kinyújtott fényes bádogkart.

A karton gyors mozdulatokkal fut végig a gépsoron. Színes ábrák ugrándoznak rajta, a végén kiesik a kész doboz.

A trikós, ősz hajú ember változatlan mozdulatsorral „eteti” a gépet. Nézem, nézem, és én magam fáradok.

Kilenc óra után reggeliznek. A trikós, ősz hajú ember mellé ülök, beszélgetünk.

-Két éve dolgozom itt, akkor jöttem ebbe a „nyomdai” gyárba, amikor ide települtek. Nem volt itt a faluban üzem, csak a téesz. Ma pedig legalább kétszázan dolgozunk. Két műszak van, keresni lehet. Betanított munkás vagyok. Azt mondták csinálnak belőlem gépmestert. Akinek iskolája van, az még többre viheti.

Ram néz, csodálkozik a kérdéseimen.

-Nekem csak négy osztályom van. Gondoltam én már arra, hogy tanulni kellene, de tudja, iskolás gyerekeim vannak. Kinevetnének, ha esténként, ilyen öreg fejjel magolgatnék.

3

A bordó színű IFA teherautó zötyögve fut az országúton. A platóra tett Fabódé alatt hűvös van, ott ülünk a hosszú lócán legalább huszonötén. Az útitársak a Híd építő Vállalatnál dolgoznak, és naponta ráztatják magukat ezen a szükségből alakított kocsin. Ahogy haladunk a városból kifelé, úgy gyérül a késő délutáni forgalom.

-Holnap nem jövünk, végre szabad szombat! – mondja egy harmincon felüli férfi.

-Pihenés? – kérdezem.

-A sógor építkezik, segítünk neki.

-Kapálni is kell, az asszony már kedd óta mondogatja – vette át a beszéd fonalát egy negyven körüli.

-Talán lesz valami jó film a tévében – mondom.

-Későn, addigra alszik a család.

-Akkor vasárnap egy kis kikapcsolódás – folytatom.

-Talán. Vendégek jönnek, a rokonok, beszélgetés, egy jó kártyaparti. Ultizni szoktunk – mondta a harmincon felüli férfi.
– A sógoromat a múltkor úgy elvertük, hogy a körét nem tudta kifizetni a kocsmában. Képzelteri milyen blamázs volt az neki.

-A gyerekekkel is kell egy kicsit foglalkozni. Van egy nyolcéves fiam, meg egy kétéves lányom – szólt közbe egy kockás inges, bajszos férfi.

A hirtelen beállt csendben elgondolkozom. Ők hazajárnak mindennap a városi üzemből. Ott munkások, csak munkások. Reggel négykor dudál a templomtéren a busz és este hatkor fékez másodszor.

4

Az esztergapad körül a szürke forgács laza spirálokba halmozódik fel. A gép minden mozdulatra azonnal engedelmeskedik. Alacsony, kopaszodó fiatalember kezeli, irányítja. Kék overált visel, oldalt a zsebkénél kemény az olajtól. Nem néz fel, úgy kiáltja:

-Várjon egy kicsit!

-Állok szótlanul és újból megcsodálom bravúros ügyességét.. Leállítja a gépet és beszélgetni kezdünk:

-Érettségi után mentem szakmát tanulni!

-Szereti?

-Újból ezt választanám. Jó meló. Képzelve el, hoznak egy rajzot és én abból tudom, milyen lesz az a munkadarab, amelyet egy vas tömbből kiesztergálok. Olyan, mint a szobrászat.

-Akkor elégedett önmagával?

-Nem! – csóválja a fejét és mosolyog. – Szó nincs róla! Tanulni kell. Ezek a bonyolult gyártmányok művelt szakmunkásokat kívánnak.

-A többiek?

-Elég sokan tanulnak. Tanfolyamokon, iskolán, meg egyénileg.

Rám néz és hosszú szünet után folytatja: - Néha boszszankodom, ha látom – itt a gyárban is, hogy a tudást, az okos munkást nem becsülik meg. Kér egy forint órabér emelést, mert itt gyűri a melót, legalább hat-nyolc éve, akkor beintenek. A helyezkedők, a vándorok pedig kihasználják a lehetőségeket, nem tudással, meg jó melóval, csak egy kis ügyeskedéssel.

-Nem lehet védekezni ellenük?

-A brigádokkal valamennyire. Ott megnevelik az ilyen embereket, csak nehéz őket beszervezni.

5

Nem akartam az üzem hat szocialista brigádja közül a legjobbat kiválasztani, csak eggyel, úgy általánosságban beszélgetni a művelődésről, a felajánlásokról. Aztán mégis kiderült, hogy a termelésben élenjáró brigáddal „hoztak össze”. Teljesítésük rendszeresen: 110 százalék, körül mozog.

Az ebédlőben összetolt asztaloknál ülünk, műszak után. Pár percet kértem tőlük, de türelmesek és vitatkozók. Asszonyok, lányok és férfiak.

A brigádvezető, szemüveges nő, harminc éves: - A kezdet nagyon nehéz volt. Négy embernek nem volt nyolc osztálya. Azok közül Nagy Janibácsi most érettségizik. A többiek nem tanulnak.

Kontyos, szőke lány huszonnégy éves: - Lényegiség szerintem a felajánlások, mert a fokozatok a művelődésben hasznos eredményt adnak.

Barna asszonyka, harmincöt éves: - Igen, mi is úgy kezdtük, hogy vállaljuk a beiratkozást a könyvtárba, négy-öt könyv elolvasását. Az öt év alatt legalább ötven könyvet olvastam.

Nyúlánk, kékszemű férfi, harmincnyolc éves: - Sohasem voltam képkiállításon, itt legalább azt is láttam.

Középmagas, negyvenéves, bajuszos férfi, művezető, a brigád tagja: - A mozgalom nagy segítséget nyújt a művelődés terén, mert valóban többen így kerültek el egy városi színházi előadásra, hangversenyre. Láttuk az operettben a Gül Babát, meg egy artista műsort.

A brigádok falburkoló lapokat gyártó üzemben dolgoznak, modern gépeken. Szakmájuk és beosztásuk: formázók, égetők, csomagolók.

6

A villamos megállótól a gyár kétszáz méterre lehet. A brigádvezetőt már ismertem, egyszer találkoztam vele, valami-

lye értekezleten. Még akkor megígértem neki, megkeresem. A portás könnyen beenged, kísért is kapok.

T. Mátyás magas, szőke ember. Ott áll az öntő tégelyek előtt, irányítja a többieket. Köténye páncélként fogja körül megnyúlt alakját, a védőszemüvegben nem ismerem meg.

Kis türelmet kér, elmegy az emberekhez, magyaráz, majd visszajön. Bemegyünk a művezető üveges irodájába. A szikrák pattogását innen jól megfigyelhetem. Elmondom miért jöttem, mi arról az ő véleménye.

Cigarettdára gyújt és lassan, megfontoltan beszél:

-Már valóban régóta csinálom a brigádmozgalmat. Van-
nak tapasztalataim. Lehetne jobban is. Sajnos a felajánlások a
lényegesek, a gyári meló. Az üzem is ezt szorgalmazza. Ezt
legalább lehet mérni, anyagiakkal ösztönözni. Ez a termelés! A
kultúra csak járulékos feladat. Csinálják, mert így egész a ver-
seny. Kevesen érzik, hogy ezzel ők is nyernek – szünetet tart, a
cigarettdából nagyot szív, majd folytatja: - Képezni kellene a
dolgozókat, de sokszor a munkaadó teljesen elégedett a meló-
saival, főleg ha hozzák a tervet, nincs baj a prémiumokkal.
Ösztönözni kellene a dolgozókat, felkelteni az igényt – mondja
és elnyomja a cigarettdát. – Persze sok helyen olyan elavult gé-
pekkel dolgoznak, hogy azok kezeléséhez nem kell képzett me-
lós. A műhelyek pedig kócerájok, itt aztán nem ébred fel a
munkásban az öngény a tanulásra.

7

L. Z. Művek a városban, A gyár ebédlőjében képek a fa-
lon, festmények, rézkarcok. A többség ebédel, de sokan néze-
getik a képeket, csoportokba verődve.

-Ez szép!

-Nézd, olyan, mint egy lezuhant repülő.

-Nem repülő, virágos csendélet.

-Honnan tudod?

-Oda van írva.

A kiállító művésszel csak másnap tudtam beszélni.

-Érdekes kezdeményezésnek tartom ezt a tárlatot. Sok tapasztalattal szolgál, ha most újból rendezném, a képeim felét kicserélném. Az emberközpontú, közérthető művészetre van szükség.

-A téma, a mondanivaló és a hely is újszerű.

-Igen, mert itt az ebéd mellé találjuk a művészetet és így nem kell a kiállító terembe menni...

8

-A művelődéshez pénz is kell, mégpedig sok pénz! – mondja a művelődési ház vezetője az irodájában kezdeményezett beszélgetésben. Még három népművelő van jelen, így ők is beleszólnak és egyszerű véleménycsere alakul ki, pedig ezt nem szerveztem meg. Nekem jóformán nem is kell szólnom.

-Üzemeknél van kulturális alap.

-A téésznél is!

-A termeléssel évről-évre fokozódik.

-Ebben a községben a „Dózsatéesz” kulturális nagyhatalom lesz. Csak jóra költsek.

-Hozzá járulhatnak a költségvetéshez.

Valaki közbe vetette:

-Ki dönt a felhasználásról?

-Hát a közgyűlés!

-Nyolcvanan, százfélét akarnak!

-Akkor vége a kultúrának.

-Az a baj, hogy nem mindig közművelődési emberek döntenek a felhasználásról.

-Ez „öreg hiba”! – tette hozzá valaki, legyintve.

-Másra használják... kirándulás a „szépasszony völgyébe”...

-Pedig a szellemi gyarapodásban is előbbre kell lépni. Ne csak az autó, a vikendház legyen a gazdagság mércéje.

9

Az íróasztalon táblázatok sokasága, elemzések, jelentések. H. Ottó magas fiatalember, kék garbóban, munkaügyes a tanácsnál.

-Sokat foglalkoztam a fiatalok szakmunkás képzésével, az eredmények sajnos gyengék – mondja lehangoltan.

-Miért? – kérdezem.

-Több üzem elégedett a betanított munkásokkal, a szalagon csak fázisokat kell ismerni.

-Nem értik az egész szakmát?

-Előfordul az is, meg az ellenkezője, mindenhez ért, csak nincs papírja.

-Ha lenne, még órabér emelést is kaphatna.

-A munkásnak jó lenne, a gyárnak nem érdeke.

-Hogyan lesz mégis szakmunkás?

-A nagyüzemek képezik, a kicsiknek. Bonyolult egy kérdés ez kérem. Az általános iskolákban kellene kezdeni, azonban a gyárak rábízzák a pedagógusokra meg a szülőkre. A gyerekeket nem sokan kérdik, aztán a lakatosból marós lesz, a villanszerelőből sofőr, a fodrászból cukrász. Luxus ez, a javából.

10

-A munkások iskola rendszerű felnőtt oktatása érdekli? – kérdezi vissza az igazgató.

-Igen! – erősítem meg.

Hellyel kínál, cigarettával. A bordó fotelben nyakig süllyedek. Érzem, milyen messze kerülök ettől az ősz hajú, szemüveges embertől, akin virít a fehér ing.

-Abból kell kiindulnunk, hogy a többségnek 6-8 osztálya van. Ezek idősebbek, de nem ritka közöttük a fiatal sem. A nyolcosztályosokkal kevesebb a baj, mert ők hamarabb igénylik az érettségit, vagy a szakképesítés megszerzését. Ez a könnyebb feladat. A legnehezebb a hatosztály alattiakkal van. A szóródás itt igen szélsőséges, többsége nehéz fizikai munkát végez, utazik, bejár, kétlakizik. Nincs ereje, meg ideje, hogy tanuljon, művelődjék. A feltételek pedig biztosítottak, az üzemek még órabér emelést is kitűztek. Az eredmény egyáltalán nem kecsegtető – szónetet tart. – Lehet, hogy a módszerekben van a hiba?

11

Számok, statisztikai adatok. A jelen és a módszer, meg a feladatok.

-Nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezett 1960-ban az ipari munkások 32,5 %-a, 1970-ben 56,3 %-a.

-A mezőgazdaságban a fizikaiak 20,8 %-a, 1970-ben pedig 38,6 %-a.

További út?

...egyelőre, holnap reggel, ahogy megvirrad, minden üzemben és kint a földeken ismét felerősödik a gépek lüktető zaja. A munkások, a földhöz szokott emberek megfogják a kalapácsot, a fogó, a véső, a csákány, a lapát nyelét, készítve vele házat, iskolát, utat, termelve gabonát, szénát...

Megjelent NOGRÁD c. napilap Hétfégi mellékletében – 1975. 04.12

Tősgyökeres, gyökeret vert, gyökértelen

H. Rózsika huszonöt éves, fekete, mosolygós arcú kislány, ő a könyvtáros ebben a faluban.

-Debreceni születésű vagyok, szüleim ott laknak, ott végeztem a könyvtár szakot 1971-ben – kezdi a beszélgetést.

-Hogyan került ide?

-Sokan megkérdezték ezt már tőlem. Tudja, mindig is könyvtáros akartam lenni. Szeretek olvasni, meg gyerekkoromtól, meg a rokonságban két könyvtáros is van.

-Volt kitől tanulni.

-Igen. Beiratkoztam az egyetemre, elvégeztem, aztán jött a nagy kérdés, hová menjek.

-És a választás?

-Én is azt hittem, hogy lehet választani, de abban az évben „főállású” könyvtárost valahogy keveset kerestek. A közelben semmi, a kiíráson több ismeretlen település neve, mind egy volt melyiket választom.

-Így került ide?

-Igen. Talán segített a döntésnél az a pár szó, hogy „munkáslakta település”.

Közben rendezzi a visszahozott könyveket. Nézem szótlanul. Gyorsan megtalálja minden könyv pontos helyét. Látszik munkáján a begyakorlottság.

-Milyen volt a kezdet? – kérdezem tovább.

Megáll, elgondolkodik.

-Idegenül fogadtak. Egyrészt mert ismeretlen voltam, messziről jöttem, meg hogy ráadásul, nő vagyok.

Észreveszi csodálkozásomat.

-Így igaz. Lassan indult minden. A tanács segített, ők hirdették a pályázatot. Sokan azt mondták: - fényűzés ez, minek ide egy ember. Amit az ideérkezést követően rendeztem, érdektelenül fogadták. Sokszor keseredtem el, sokat sírtam itt.

A könyvtárból nyílik a szolgálati szobája. Lépésnyire van egymástól a munkahely és a lakás. Ő már nem tud különbséget tenni közöttük.

-Aztán másnap újból kezdtem mindent. Egyre több embert ismertem meg. Elsősorban a fiatalok segítettek – folytatja. – Ők nagyon hálásak. Esténként klubként is működünk, rendszeresen itt van legalább harminc fiatal.

-Fiúk, lányok?

-Inkább fiúk, a lányok csak szombatonként jönnek.

Gondolkozom, szeretnék még kérdezni, de nem akarom megsérteni.

-Vőlegény?

-Nincs – válaszolja határozottan. – Pedig múlik az idő. Kellene valamit tenni.

-Nem is udvaroltak? – faggatom.

-Észrevettem, hogy néztek, de nem mertek udvarolni. Én csak a könyvtáros maradtam, aztán meg nincs olyan, aki nekem is tetszene. A pedagógusok nők, meg ugyan ilyen lányok. Elmennék én máshová szórakozni, ismerkedni, csak az a baj, hogy este dolgozom.

Most nagyon szomorú az arca.

-Tudja, el is mennék innen, ebből a faluból, meg maradnék is. Sokat dolgoztam, sajnálom a munkámat. Közben egyre

telik az idő, így nem akarok megöregedni, de nem tudom, mi lesz...

*

T. Sándor harminckét éves, magas, szőke fiatalember. Energikus. Foglalkozása: tanácsi főelőadó. Szakképzettsége: agrármérnök. Szolgálati ideje: 8 év. Havi fizetése: 3.200 Ft.

-Születésének helye?

-Fót.

-Hol végzett?

-Gödöllőn.

-Miért választotta ezt a munkakört?

-Mondjam azt, szükséges ezen a területen ez a végzettség? Ez csak formális lenne. Tulajdonképpen én nem így képzeltem – mondja gyors beszédjárásával. – Először téveszben kezdtem, a munka nem volt rossz, de a lakás igen.

-Munkahelyváltás?

-Igen, a lakás miatt.

-Nem furcsa elszakadni a város vonzásától? Falun élni?

-Az első munkahelyem is falun volt, Heves megyében.

-Ez a második?

-Igen.

-Nyolc éve dolgozik ebben a munkakörben, megszerette?

-Csak megszoktam! – mondja nyomatékkal. – Nem szerettem meg, az biztos. Nincs látványos munka, csak papír van, meg határidő, de rengeteg.

-A kollégák?

-Nagyon vegyes az összetétel. Van itt jogász, gépészmérnök, közgazdász gyakornok. De mezőgazdasági csak én vagyok.

-Ez baj?

-Minden kérdésben tőlem várják a döntést, aztán ha nem sikerül...

-Család?

-Két gyerek, mind a kettő fiú. Feleségem dolgozik. Más-
különben jól érezzük magunkat.

-Szórakozás?

-Egy éve Zsiguli tulajdonosok vagyunk, szeretünk ki-
rándulni.

-A távlati tervek?

-Nem terveztünk semmit... talán kialakul minden.

*

Dr. M. István jogász. Itt született a megyében, a szülei
itt élnek. Az egyetemet az ország másik felében végezte. Min-
den vágya az volt, hogy visszajöjjön a szülőföldre.

-Olyan sokáig kellett erre várnom. Jöttem örömmel és
most három év után visszamegyek az Alföldre.

-Miért?

-Sok oka van ennek. A feleségem ott született, én itt. Ő
oda vágyódik, én itt érzem jól magam. Ezt a kettősséget nem
lehet egy életen át játszani.

-Dönteni kell.

-Méghezzá véglegesen!

-Gyengék voltak az érvei az itt maradáshoz? – kérdem
hallkan.

-Lehet, pedig a feltételekkel elégedettek lehetünk. Nem
panaszodom. A munkahelyemen szerettem dolgozni, sajná-
lom a barátaimat. A pénz miatt sem fájt a fejem, szép lakást
kaptunk és mégis...

*

K. Zoltán bajuszos, szemüveges, harmincon felüli férfi.
Nagyon szépen ejti a szavakat. Az állami gazdaság irodájában
beszélgetünk a határszemle után.

-Milyen a vetés?

-Szép, csak eső kellene, jó kiadás – mondja és helyyel
kínál.

Faggatni kezdem a pályakezdésről. Nehezen válaszol, sokat gondolkodik. Úgy érzi az ember, mintha szeretné elfelejteni a régi dolgokat...

-Pesten születtem, nagyon keveset voltam falun. Valami ezért mégis vonzott ide. Hogy mi, ma sem tudtam megmagyarázni.

-A gyerekkori élmények?

-Lehet. Egyik nagybátyám falusi állatorvos. Nyaranta néha elmentem hozzájuk, talán akkor találkoztam a faluval.

-Az egyetem?

-Mindjárt a középiskola után. Gödöllőt végezte, üzemi gazdász szakon végeztem.

-Milyenek voltak az egyetemi évek?

-Erről csak felsőfokon lehet beszélni. Én azt hittem, hogy az egyetem után belevetem magam a munkába és a vágyaim, álmaim teljesülnek. Azért is hittem ebben, mert a második év után egyik termelőszövetkezettel ösztöndíjas szerződést kötöttem. Öt évre! Ígértek lakást, éreztem jól indulok, a reményeim, az egyetem felkészítése, csodálatos lehetőségeket kínált.

-A valóság?

Gondolkozva, lehangoltan ingatja a fejét.

-Az nem volt ilyen rózsás. Jöttem a feleségemmel, mert közben megnősültem. Megyek az elnökhöz, itt vagyok! – mondtam neki. Ő meg csak nézett rám. – Ki hívta magát? – kérdezte. Nem tudtam mit csináljak hirtelen.

Megáll a beszélgetésben, cigarettára gyújt, és aztán folytatja:

-Elfelejtkeztek rólam, hogy az ösztöndíjasuk vagyok. Ez csak az első meglepetés volt, mert azelnök még „többe” is részesített.

-A lakás?

-Az volt a második. Egy szoba, konyhás, szükséglakás félét adott. A tévesz iroda az egy szép házban volt, később tud-

tam meg, hogy eredetileg nekem építették, még az egyetemi éveim alatt, állami támogatással.

-Volt harmadik meglepetés is?

-Olyan pity beosztást kaptam, hogy az már nem is igaz. Bosszankodtam miatta. Aztán az elnök megkövetelte, nyújtsak segítséget a szarvasmarha telepen, ez pedig elvitte a szabad időmet. Reggeltől estig távol voltam.

-A munkaidő?

-Elmélet – legyintett a kezével szomorúan. – Ez nem azonos az egyetemen tanítással. Nem nyolc óra ám. Úgy van, mint a régi paraszt embernél, az első kakasszó a kezdet, aztán a vége, amikor lemegy a nap. Legalább négy évig nem olvastam könyvet. Újságot is néha. Délben, esetleg vasárnap.

-A felesége?

-Veszekedett velem, csapjak az asztalra, mondta mindig. De az elnökkel szemben nem lehetett csapkodni. Kötött az ösztöndíj. Vártuk, majd csak letelik.

-Új munkahelyet választott?

-Igen, mégpedig rosszul. Elmentünk egy másik faluba, másik térségbe. Jól indult minden, két év után mérleghiányos lett. Pedig ma is érzem, a növénytermesztésben mindent megtettünk a jó eredményekért.

Újabb cigarettára gyűjt.

-Vizsgáloztak. Volt ott egy bizottság, keresték az okokat. Rám is mondtak egy-két dolgot, pedig nem volt igazuk. Szerintem a melléküzemben volt a hiba... Nem tudtam elég erőt gyűjteni a védekezéshez, mindentől elment a kedvem.

-Újabb váltás?

-Igen. Ez most már a harmadik munkahelyem. Négy éve vagyok itt. Jól érzem magam, megbecsülnek.

-Végleges?

-Talán megszokjuk egyszer... -Fejezi be még ma is bizonytalanul.

*

A fehér Polski Fiat, amelyre felkerekedtem egyenletesen fut az országúton. A szőke, harminc év körüli, kockás inges fiatalember fémkeretes sötét szemüvege mögül néha rám pillant.

-Hová? – szólal meg.

-Haza, ide a szomszéd faluba – válaszolom.

-Én is, csak egy kicsit messzebb.

-Erre dolgozik? – kérdezem tovább.

-Igen, már lassan három éve.

-Nem láttam még.

-Reggel korán jövök, este később megyek, elkerültük egymást. Gödön lakom, onnan jövök. Napi hetven kilométer.

.Megéri onnan ide jönni?

-Persze. A pénz kell, jól fizetnek, önálló a munkaköröm.

Ez pedig lényeges.

A kocsí szépen veszi a kanyart.

-A szakmája?

-Építész.

-Az jó... - mondom bizonytalanul.

-Erről lehetne beszélni. Ez nekem legalább a tizenötödik munkahelyem. Mindig azt vágták a fejemhez, hogy nyugtalan vagyok. Már az állás változások miatt... Pedig nem volt igazuk, én csak a helyemet kerestem.

-És a mostani?

-Úgy érzem, ez jó, a munkatársak is rendesek. Tervezek, azzal, sokkal jobban lehet keresni, igaz meló is van vele, de szeretem csinálni.

Teherautókat előzünk meg. A Polski Fiat kürtje dallamosan zeng az erdő övezte úton.

-Mindig voltak, akik bele beszéltek a dolgaimba. Falusi gyerek vagyok, vonzott a város. Végeztem a technikumban, dolgoztam több építőipari vállalatnál, de nem jöttem ki a többiekkel.

Cigarettaát vesz elő, megkínál. Tüzet adok és teli tüdővel fűjjük a füstöt.

-Lehet, hogy bennem is van baj, ezt nem vitatom. Megpróbáltam én már mindent, voltam kisiparos is, az nem ment, rengeteget kellett dolgozni, mert ott sem úgy van ám, mint az üzemben. Ott hajtás van. A meló után kapja az ember a pénzt.

A kocsi sebességmérője a százon táncol.

-Persze, nem rossz ez így, csak meg kell szokni. A város szélén lakom, faluban dolgozom, távolság nincs, a kocsi oda viszi az embert, ahová akarom...

*

N. Péter orvos. Szemüveges, kordbársony öltönyben, nem több harmincháromnál. A presszóban találkozunk, véletlenül. Ott állunk mind a ketten a pultnál. Ő kávét kér, magyarázza, hogy fáradt. Délután van, úgy három körül. A fekvő betegekét látogatta a körzetében. Talán estére lesz egy kis szabad ideje. Szeretne olvasni.

Sört iszunk aztán és beszélgetünk.

-Én vidéken születtem, ott nevelkedtem. Nekem nem jelentett semmi nehézséget a beilleszkedés. Elvégeztem az egyetemet és jöttem. Sohasem vágytam a városba, nem is akartam ott maradni, mindig idegen volt az a kőből szabott világ. Itt kaptam lakást, szép tágas, négy szoba. A rendelő mindjárt mellette. A körzetem sem rossz. Talán az a nehézség, hogy két falut látok el. A távolság hat kilométer és bizony éjjel sokszor kitérnek az ágyból. Van úgy, hogy tíz szer is.

A zenegép Kovács Kati számát játssza. A falusi presszóban fiatalok, legalább harmincan.

-Nincs kialakult életrendem – folytatja az orvos. – Nem is lehet. Én mindig szolgálatban vagyok. A szabadidőt úgy csipkedem el.

A barátairól, s társaságról érdeklődöm.

-Az egyszerű emberek, azok között érzem jól magam. Igaz, ezért a kollégák már többször tettek megjegyzést, de nem

érdekel. Az apám egyszerű ember volt, orvost csinált belőlem, ennyivel már csak neki is tartozom... Néha elkeserítenek. Főleg, ha nem mennek úgy a dolgok, ahogy azt én szeretném. Ilyenkor mindig elhatározom, hogy elmegyek. Aztán másnap újból kezdek mindent. Maradok.

*

-Tanítóképzőt végeztem. Már tizenkét éve dolgozom.

-Férje?

-Hajadon vagyok.

-Itt lakik?

-Igen, kaptam egy szolgálati szobát.

-A kollégák?

-A „társaság” nagyon vegyes és többsége elzárkózik. Csak annyit barátkoznak, amennyit kell.

-Szeretne férjhez menni?

-Szeretnék? Persze, hogy szeretnék, de tudja, maga mi van itt? Kihez menjen az ember?

-Nincsenek ismerősök?

-Ide jöttem és jó darabig csak a gyerekeket ismertem. Én mindig a nyarat várom. Ilyenkor a szüleimhez megyek a városba. Azok a szép idők. Kár, hogy olyan gyorsan elszaladtak.

-Mit csinál a szüleinél?

-Pótlom a tíz hónap elmaradását. Mozi, színház, hangverseny, uszoda.

-És aztán folytatja a munkát?

-Igen.

-Beletörődött?

-Nem tudom... Sokszor gondoltam arra, elpályázom, mert ez így nem lehet sokáig...

*

B. Mihály harmincöt éves, magasnövésű, hosszú szőke hajjal. A korából nyugodtan letagadhatna öt évet, ha szüksége lenne erre. Két éve költöztek ide, ebbe a nyolcszáz lakosú községbe a feleségével és a három éves fiával.

-Én, kérem egy nagyon jó szakmát hagytam ott a városban.

-Mivel foglalkozott?

-Egy nagy vállalatnak piackutatója voltam.

-Miért hagyta ott?

-Nagyon egyszerű a magyarázat. A feleségem óvónő, a városban, Szegeden, albérletben laktunk. Azért annyit nem kerestünk, hogy lakásra gondolhattunk volna. Jött a gyerek, dönteni kellett.

-Vidéket választották?

-Hirdettek pályázatot óvónőnek. Kaptunk egy csodálatos szép szolgálati lakást, központi fűtéssel. A környezet olyan, hogy ilyenről álmodni nem mertem volna soha. Park és fák.

-Mivel foglalkozik?

-Átmenetileg mást csinállok. Jelentkeztem a közgazdasági egyetemre. Bízom abban, hogy felvesznek és sikerül elvégezmem.

-Utána mi lesz? Mik a tervei?

-Ezt nem tudnám megmondani. Az egyetemmel itt is elhelyezkedhetek. Egy biztos, szeretnék egy szép családi házat.

*

A bolt előtt várakozunk. Vagyunk legalább huszan. Még nem hozták a kenyeret, pedig lassan este hatóra lesz. A várakozók kis csoportokba verődnek, beszélgetnek. T. Jánosné barna fiatalasszony.

-Én itt születtem, ebben a faluban, itt jártam iskolában. A szüleim egyszerű emberek, parasztok. Apám hatvanöt éves, még jár a téeszbe. Gyalogmunkás. Anyám otthon van, a házkörül dolgozgat, néha elmegy napszámba. Hatvan éves.

-Maga itt tanít az iskolában. Mondja, hogy lett pedagógus?

-Leérettségiztem, aztán munkát kerestem. Akkor mondta valaki, képesítés nélküli pedagógust keresnek. Beszéltem az igazgatóval, aki annak idején még engem is tanított. Felvett.

-Aztán?

-Elvégeztem levelezőn az egri tanárképző főiskolát. Biológia-földrajz szakos tanár lettem.

-Tehát értelmiségi?

-Ezt én sohasem éreztem. Tanár néninek szólítanak, a kollégák megbecsülnek, de sem kiválságot, sem lebecsülést, soha nem éreztem.

A kenyeres autó felgyújtott lámpákkal érkezik. Lassan szürkülni kezd. A kosarakat hangos reccsenéssel rakják a bolt előtti placra. Még várni kell.

-Elvégzem a munkám, mint bármelyik pedagógus. Ez szerintem a lényeg!

-Férje?

-Itt dolgozik a térszben, anyagbeszerző.

-Lakás?

-Tavaly építettünk, pedagógus kölcsönrel. Jól érzem magam, innen akarok majd nyugdíjba menni.

*

A megyében 3.895 értelmiségi él. (2.716 férfi és 1.179 nő). Főbb rétegződés szerint: 258 jogász (230 férfi, 28 nő), 1.610 pedagógus (746 férfi, 864 nő), 425 orvos (279 férfi, 146 nő), 512 mezőgazdasági szakember (457 férfi, 55 nő), 626 műszaki (596 férfi, 30 nő). (KSH. 1972.)

Az elmúlt évek adataihoz viszonyítva a számok lassú emelkedést mutatnak. (3,8 %-kal). Többen letelepednek, többen elmennek. A többség próbálkozik, keres, kutat, szeretne gyökeret eresztetni.

Megjelent a Palócföld c. folyóiratban – 1978/5. szám

Falusi fiatalok

„Nyelvük alatt kavics van. Most tanulnak
énekelni, bajukat belemondják
a tengerbe. Halak hallgatják őket,
visszatátognak rájuk.”

A FALU ÉS A FIATALOK

A falun élő fiatalokat vizsgálva megállapítható „vegyes” összetételük, a többség már nem földműveléssel foglalkozik, legalább is nem a régi módon. A termelőszövetkezetekben, a falvakban letelepült üzemekben gépekkel, szakképesítéssel dolgoznak – és sok településről ingáznak a közeli városok üzemébe is - naponta. megtalálhatók a parasztok leszármazottai, unokái, és a munkások fiai, lányai.

A falu zártabb közössége egybefogja a korosztályokat, egy óvódába járnak, egy iskolába, ez tart 14 éves korig. Innen kezdődik a szétválasztás, továbbtanulás, kollégium, szakmunkásképző intézetek, munkavállalás. A fiúk többsége tanul vagy dolgozik. A lányok is követik őket, de sokan otthon maradnak még.

A fiúk katonaságig össze-össze járnak, iskolában, munkahelyen, a művelődési házban, utcán, otthon, a lányok általában 18-20 éves korukban, sokszor még hamarabb – férjhez mennek. Aztán már többet nem jönnek a többi fiatalok közé. Csak az utcán vagy a boltban váltanak néha egy-egy szót.

ISKOLA, NAPKÖZI – UTTÖRŐ

Az iskoláskorú gyerekek többsége (96 %-a) tagja az úttörőcsapatnak. Az úttörő foglalkozások rendszeresek, több

KISZ-es aktíva segíti a tartalmas úttörő életet. A tanulók 35 %-a egész nap az iskolában van, a napköziben. A gyerekekkel való foglalkozás igazi pedagógus feladat, ezen a területen.

Pedagógusok véleménye: 1.) – Az egyik legszebb feladat. A gyerekek várják a foglalkozásokat. Mindenre képesek. Nagyon szeretem csinálni. Nyolc éve vagyok csapatvezető. 2.) – Nagyon komoly dolog ez, teljes embert kíván, mert ha rossz munkát végzünk, a gyerekek sínylik meg. Én nem vállalnám el. 3.) – Úgy kerültem ebbe az iskolába, hogy először napközis voltam egy évig, aztán úttörős. Az újonnan jöttek szintén így kezdik.

KÖZÉPISKOLÁSOK

A vizsgált területen egy középiskola működik. Érdekeség: az iskola szaktanár ellátottsága közel 100 %-os, az iskolában előfizetésre került 35 db Kritika, 18 db Új Írás, 16 db Látóhatár, 30 db Palócföld – ezen kívül olvasható 25 féle sajtótermék.

KÉT ÖNÁLLÓ VEZETÉSŰ MŰVELŐDÉÁSI HÁZ

A többi művelődési ház vezetését tiszteletdíjasok látják el. Munkájukról így vallanak:

Első vallomás:

-A programot kérdezi? Van, az van.

-Részletesebben.

-Mozi, hetente kétszer, háromszor, a műsort mindig ki-függesztjük. Működik a könyvtár, kétszer van kölcsönzés. A KISZ-esek néha esténként összejönnek, főleg szombaton meg vasárnap.

-Előadások nincsenek?

-Néha jön a varieté, meg Korda vagy Harangozó.

-A közönség?

-Legtöbbször telt ház van. Ilyenkor csak fiatalokat lát az ember.

Másik vallomás:

-Erre nagyon vigyázunk. Végősoron a program határozza meg az intézmény munkáját. Igyekszünk minden igényt kielégíteni, de sajnos a választék nem valami bőséges.

-Miért?

-Nézze, a mozi működik, rendszeresen. Szélesvásznú, a nézőtérre befér 500 ember. A jó filmek Pest után elég hamar ideérnek. Ezeknek már olyan kialakult közönsége van. Fiatalok, középkorúak meg nyugdíjasok. Más a helyzet az igényesebb közönséggel. Nekik színház kell, hangverseny. Csak az a baj, hogy ebből az igényesebb nézőből nincs egy teltházra való. A választék? A Déryné Színház, varieté műsor, meg amit az ORI rendez. Az már külön szerencse, ha sikerül egy-egy előadóművész önálló estjét megszervezni, vagy két-három évenként egyszer eljön az Állami Népi Együttes.

-Bevételi terv is van?

-Meghatározva nincs, de veszteségesek azért nem lehetünk.

-A program összeállításánál van valamilyen előírás?

-Nincs. Teljesen szabadon csináljuk. Itt, a művelődési házban több szakkör, klub működik. Aki idejön, az megtalálja a maga szórakozását. Persze a véleményeket is összegyűjtik, a fiatalok is.

Harmadik vallomás:

-Most volt egy táncos est. Itt játszott egy gitár zenekar. Nagyon sok fiataalt vonzott, még a szomszéd falvakból is eljöttek.

-Ilyen est hányszor van?

-Évente négy est.

-Ismeretterjesztő előadás?

-Nyolc-tíz alkalommal.

-Milyenek?

-Politikai, tudományos. Most volt a fiataloknak egy felvilágosító előadás, a doktor úr tartotta. A lányok közül csak a bátrabbak jöttek el.

-Sok energiát vesz igénybe ez a vezetői munka?

-Túlságosan nem. Én tiszteletdíjas vagyok, néha esténként lejövök, megnézem az ifjúsági klubot, aztán tíz óra után Terka néni bezár.

A FIATALOK ÉS A TANÁCS – ESETLEG AZ ÜZEM

-Intézkedési tervet még 1970-ben készítettünk. Sajnos a felülvizsgálatra nem volt időnk.

x

-Az ifjúsági klub már két éve működik. Először nem volt megfelelő helyiség, de sikerült megoldanunk a problémát. Berendeztük, mert még szék sem volt benne.

-Fiatalok is segítettek?

-Igen, társadalmi munkát végeztek a szövetkezetnél, mi meg kiegészítettük a pénzt és vettünk tv-t, rádiót, magnót, lemezjátszót meg különböző játékokat. Most már teljes a felszerelés.

x

-Miért nekünk kell foglalkozni a fiatalokkal? Kérdezem, mire való akkor a KISZ,

x

Részlet egy ifjúsággal foglalkozó tanácsi anyagból: „az együttműködési szerződések formálisak, három tanács nem kötötte meg...”

x

-Ki járt itt utoljára a tanácstól?

-Itt a klubban?

-Igen.

-Nem tudom, nem emlékszem, pedig mindig itt vagyok.

x

-Az üzemben van KISZ szervezet?

-Igen, még akkor megalakultunk, amikor létrejött ez a telep.

-Hol szokta összejönni?

-A KISZ gyűlést mindig az ebédlőben tartjuk. Az a harminc fiatal ott is elfér.

-Itt nincs szórakozási lehetőség?

-Ha vége a műszaknak, siet haza mindenki. Inkább a faluban szoktunk elmenni a klubba.

ANYAGI TÁMOGATÁS

A tanácsok egy ifjúsággal kapcsolatos feladatok elvégzésére külön alapot létesítettek. Az elmúlt három év alatt az alábbiak szerint alakult a tervezés és a felhasználás:

Az összegek rendeltetése (1.000,-Ft-ban)	1971	1972	1973

Ifjúsági szervezetek támogatása (úttörő – KISZ)	85	138	75
Művelődési otthonok támogatása	636	1030	667
Sport támogatás	32	52	79

(járási adat)			

Egy üzem adott ifjúsági klub támogatására 100 ezer Ft-ot és egy termelőszövetkezet a könyvtárállomány gyarapítására

5 ezer Ft összeget. Az ifjúsági szervezetek támogatására egy-egy kisebb közösségnek átlagosan évente 1.500 – 3.000 forint összeg jut. A tanácsok a pénzösszeg felhasználását sokszor liberálisan vagy túlzott szigorral kezelik. A szélsőségek nagyon sok surlódást okoznak

IFJUSÁGI KLUBOK, ÉS EGY IFJUSÁGI KLUB.

Jelenlegi vizsgált területen – amely egy átlagosan 30.000 lakosú közigazgatási egység (járás) – 25 településsel – 15 klub működik 416 fővel. A közösségek 61,5 %-kában van és 38,5 %-ában nincs klub. A klubok átlag 26 fővel működnek, a kis (600-1.000 lakosú) települések fiataljainak 35-45 %-át fogják össze.

-Jó ez a klub, én szeretek ide járni. Legszívesebben sakkozom... - A klubdelutánok talán a legsikerültebbek. Ilyenkor jól kitáncoljuk magunkat... - Legtöbben lemezt szeretnének hallgatni, meg beszélgetni (- miről?) – Mindenről...

-Kár, hogy csak szombaton tudok idejönni, mert egész héten távol vagyok, és ahol dolgozom, ott nincs semmi... - Csak klubtag jöhet be, persze ez nem mindig jó, mert ha táncolni akarunk, akkor hiányoznak a lányok... - de azért vesszük ezt mi olyan szigorúan.

D. falu lakossága: 2.837 fő, ebből s fiatalok száma 1.108 fő. Kor szerint: 0-4 év: 188 fő, 5-9 év: 189 fő, 10-14 év: 234 fő, 15-19 év: 152 fő, 20-24 év: 103 fő, 25-29 év: 242 fő.

A 15-29 év közötti három csoportból kijár dolgozni V. – D. – B. városokba több mint 200 fiatal. Vonaton utaznak napi 2-3 órát, így a klubélettől távol esnek.

1970-ben új művelődési ház épült, az ifjúsági klub a ház bázisa. Harminckét tagja van a klubnak, rendszeresen megjelenik átlagosan 12-15 fő, hetente 6 órában, többségben szombaton és vasárnap. A kérdésre, hogy fontossági rendben sorolják az alábbi kulturális formákat, a következő sorrend alakult ki: 1.

könyv, 2. mozi, 3. rádió, 4. tánc, 5. tv, 6. újság, 7. klub, 8. színház.

A KLUBOK PROGRAMJA

-Én jónak tartom, tartalmas. A vezető sok érdekes beszélgetést kezdeményezett már. Aztán a viták roppant izgalmasok... - Kár, hogy rossz a tv és nem lehet nézni. Otthon nem szeretem, mert az öregem mindig lekapcsolja, ő korán kel és korán fekszik. Egy szobánk van csak... - Én a srácok miatt jövök... - Hiányoznak a lányok, azok csak szombaton jönnek... - A múltkor is volt itt három egyetemista Pestről. Kérdezősködtek pénzről, szerelemről, munkáról, tanulásról meg az életről. Jó beszélgetés volt.

-Nekem kellene összeállítani a programot?

-Igen.

-Csinálnék egy jó bulit. Lehívnám az Alfa zenekart meg csinálnék vetélkedőt.

-Miről?

-Mindenről... irodalomról, zenéről.

SZAKKÖRÖK

Működési alapfeltételük a megfelelő helyiség biztosítása. A fotósakkör speciális felszerelést is kíván. Így szakkörök

(fotó-, képzőművészeti, honismereti, irodalmi) csak az új önálló vezetésű művelődési otthonokban tevékenykednek.

A kis községekben szakköri jelleggel énekkarok és tánc-csoportok szerveződtek. Kor szerinti összetételben erősen megoszlanak. A fiatalok részvétele ezekben a csoportokban 10-15 %-os. Ezek a körök igen szép sikereket könyvelhetnek el, nem egy közülük megyei, sőt országos hírű.

VÁROSBA UTAZNAK NAPONTA, VONATON, BUSZON

A kijáró dolgozók száma közel 4.000 fő, ebből a fiatalok száma 2.400 – 2.600 fő.

Reggel négykor, ötkor kelnek és utaznak, mire visszatérnek, megint öt óra van – de már este.

Utazással töltenek naponta 2-6 órát.

-Én olvasnék, de a busz ráz, és így nem lehet... - A vonat meg olyan piszkos, hogy az már kibírhatatlan... - Sötét ez a kupé? Persze! Magának meg biztos igaza van, a villanykörtéket a fiatalok csavargatják ki, én is láttam, de öreg is volt köztük. Az pedig elvitte, csak tudnám, mire kellett neki?... – Látja, én is fiatal vagyok, de ami sok, az sok! A rongálókat, meg a szemtelőket szigorúan megbüntetném!... – Nem tudunk mást csinálni. Balhézunk a lányokkal, kártyázunk, éneklünk. A rádiózást, azt kitiltották a vonatból.

AKIK A FIATALOKKAL FOGLALKOZNAK

-Foglalkozása?

-Bádogos.

-Foglalkozása?

-Tisztviselő.

-Szeret a fiatalokkal foglalkozni?

-Igen, hiszen magam is az vagyok, csak sokszor elkese-
rítenek.

-Miért?

-Mindig azt vágják a fejemhez, Marika maga menyaszszony, ne szaladgáljon a klubba, a fiúk közé!

...ÉS AKIK NEM FOGLALKOZNAK

...A pedagóguson kívül egy faluban él és dolgozik az orvos, a védőnő, a tanácsi dolgozó, az agronómus, az állattenyésztő, a közgazdász, a főkönyvelő, a technikus – üzemeknél a munkás vezetők, az építész...

... - engem senki sem hívott... Miért nem? Nem is gondoltam erre... - nem érek én rá. Olyan kevés az időm.

... - szívesen vezetnék valamilyen szakkört... - Foglalkoztam velük, aztán egyszer a kollégák azt mondták, csináljam, ha nincs jobb dolgom, de észrevettem, hogy elmaradoznak mellőlem. Abba kellett hagynom.

A nagyközségi tanácsnál újabban létezik egy státusz: népművelési előadó. Az a baj, hogy ezt „csak” pedagógus tudja ellátni, abból is kevés van, így sokszor hónapokig betöltetlen.

A KÖNYVTÁR ÉS A FIATALOK

R. Község. Szép, tágas könyvtár, külön olvasóteremmel. Hetente négy alkalommal tart nyitva. A könyvtárba beírt olvasók száma: 586 fő (15 éves kortól a nyugdíjasig). Megoszlása: szak- és betanított munkás 90 fő (15,3 %), ebből rendszeresen olvas 32 %. Vezetők és alkalmazottak – tágabb értelemben: 120 fő (20,4 %), rendszeresen olvas 67,3 %. Adminisztratív munkakörből 100 fő (17 %), olvas 89,8 %. Középiskolás tanuló: 190 fő (32,4 %), ebből olvas 92,1 %. Szakmunkástanuló: 30 fő (5,1%), rendszeresen olvas 17,3 %.

A középiskolások olvasási kedve igen jó, pozitív befolyásoló tényező a megfelelő iskolai ösztönzés, ezen keresztül az egyén belső igényének kiaknázása. Ezzel szemben a szakmunkástanulók olvasási kedve egyáltalán nem kecsegtető.

Mit olvasnak? Találomra választottam ki két olvasójeget, mert bár az itt szereplő adatok nem jellemzőek, mégis en-

gednek némi következtetést. A középiskolai tanuló kölcsönzött könyveinek száma egy év alatt: 23 kötet (Kaffka, Thomas Mann, Jókai Anna, Moldova, Ibsen), a szakmunkástanuló 11 kötetet kölcsönzött (Szemjonov, Aggathat, Abroszié, Csörsz István, Rejtő Jenő).

IFJUSÁGI FÓRUM

Részlet tanácsi statisztikából: - „az elmúlt időszak alatt 29 esetben tartottak a községben ifjúsági fórumot, 1.579 fő részvételével.” Ez azt jelenti, hogy átlagosan egy-egy ilyen rendezvényen 54 fő fiatal jelent meg, ez a község fiataljainak 15-25 %-át adja. (szervezés terén tehát még nagyon sok hiányosság mutatkozik). A megtartott fórumok programjai: intézkedési terv ismertetése, a negyedik ötéves terv irányelveinek ismertetése, bűnözés ellen a fiatalok körében (előadás), társadalmi munka szervezése, községfejlesztési célkitűzések ismertetése, fiatalok helye és szerepe a termelőszövetben (előadás).

A fórumok előadások voltak, tájékoztatók, melyeket a tanácsi dolgozók, rendőri szervek, munkahelyek vezetői tartottak. Hozzászólt 116 fiatal, a résztvevők 7,3 %-a, egy-egy öszejövületen: 4-4 fő.

SZÜLŐI FELELŐSSÉG – OTTHON

... -Nem járok a klubba, mert ott leülni sem lehet a tvhez. A többiek állandóan kiabálnak, nem hall az ember semmit. Inkább otthon maradok...

... -Az öregem nem bírja, ha olvasok. Pedig nagyon szeretek. Neki az a véleménye, hogy az ember dolgozzon, egyen, aludjon és kész...

... -Amit kérek, mindent megadnak. A szüleim jól keresnek, a pénz nem számít...

... -Barátokat? Azt nem vihetek haza, persze lányokat sem, mondjuk egy házibulira...

... -Sohasem mondták, hogy ezt vagy azt nem szabad.
Nem szoktak beleszólni a dolgaimba...

... - Egy szülő: - Képzelje a múltkor a Fiamat kiküldték
a klubból, mert ott valami találkozó volt. Pedig csak sakkoztak.

... -Otthon kellett volna folytatni...

... - Én nem takarítok utánuk, csak össze rajcsúrozzák a
lakást...

... -De legalább titkon figyelhetek rájuk...

... - Nem szeretem a lármát, meg kell a gyerekek a
mozgás...

INFORMÁLTSÁG

„Igen égető a helyzet a mindennapok tájékozottságában.
Az információ éhséget több síkon próbálják kielégíteni. Az új-
ság ebben fontos szerepet játszik.”

R. Község ifjúsági klubja. 26 megkérdezett fiatal közül
6 olvas rendszeresen Népszabadságot, 5 Népsportot, 4 NÓG-
RÁD-ot, 4 Magyar Ifjúságot, 4 Képes Újságot, 1 Deltát, 1 Ma-
gyarországot, 1 Magyar Hírlapot, 1 Népszava- t, 2 nem olvas
újságot rendszeresen. Egy-két lapnál többet nem olvasnak, 2
lapot is csak 8-an.

R. Község ifjúsági klubjában napilappal, hetilappal és
folyóirattal együtt 18 újság jár. Az újságokat a megkérdezettek
a klubban olvassák, otthon erre nincs lehetőség – talán igény
sem.

Van olyan ifjúsági klub, ahová 3-4 újság jár, olyan is
akad, sajtótermékre nem fizetnek elő.

TÁRLATOK

A községi művelődési házakban nem rendeznek tárlato-
kat. Erre vonatkozó adatok nem találhatók. Kivételt képeznek
az új művelődési otthonok.

-Mini tárlatot rendezünk, évente 6-8 alkalommal, itt a
társalgóban, mert sajnos máshol nincs alkalmas helyünk.

-Ez a művelődési otthon most épült, a tervezésnél a tárlatrendezésre nem gondoltak?

-Azt hiszem, nem. Az igény csak annyi volt, hogy az alapokat szolgálja: legyen benne színház terem, klub, meg sok kisebb helyiség szakköröknek.

-A tárlatok anyaga?

-Nagyon vegyes. Rendeztünk a megyében élő képzőművészek képeiből is – sajnos a művészek nem a legszínvonalasabb képeikkel szerepeltek. Azt hiszem, nem kedvelik az ilyen vidéki kis tárlatokat.

-Látogatottságról nem beszélhetünk. Külön azzal a céllal senki sem jön. Erre járnak, valamilyen más rendezvényen, és a szünetben megnézik.

-Én Pesten láttam először képzőművészeti tárlatot. Egy táncsoportban táncoltam és egyszer a vezetőnk elvitt bennünket. Nagyon érdekes volt. Azóta már máshol is láttam tárlatot.

VÁRHATÓ VÁLTOZÁS

Változásnak kell bekövetkeznie, a jelek kedvezőek. A változás egyik alapvető feltételének az általános műveltség alapját lerakó – és emelkedő – iskolázottsági szintet vallva, álljon erre bizonyításképpen az alábbi iskolai statisztika egy találmra kiválasztott beiskolázási évről:

A vizsgált területen általános iskolában végzett az 1971/72-es tanévben: 405 tanuló, ebből fizikai szülők gyermeke: 362 tanuló (89,3 %), tovább tanult 326 tanuló (80,4 %)

Gimnáziumban 45 (11,1 %), szakközépiskolában 88 (21,7 %), szakmunkásképző intézetben 180 (44,4 %), egyéb iskolában 13 (3,2 %). munkát vállalt 79 tanuló (19,5 %)...

„Szeretem őket. Egy-egy szót pontosan
ejtenek már. Fogatlan és hitetlen
szónokok helyett rájuk
figyelek inkább ámulva és szorongva.
Mert övük lesz a Fórum, kiköpik

foguk közül a kavicsot, kiállnak és
beszélnek majd romlatlan szóval,
tisztá szívvel.”

(Ratkó József: Fiatalok)

Megjelent a Palócföld c. folyóiratban – 1974/1. szám

Szabad szombat

Világméretekben egyre jobban előtérbe kerül a szabad idő szerepe, jelentősége. Nemzetközi tanácskozások egész sora is arról tanúskodnak, hogy a szabad idő elméleti, politikai, gyakorlati, gazdasági, kulturális jelentősége emelkedik, s ennek felismerése vitathatatlanul terjed.

*

EGY HÁZIASSZONY Három éve dolgozik egy újonnan települt üzemben. A munkafázisokat szalag szerűen végzik. Nehéz fémekkel dolgoznak. Harmincöt éves, férje az építőiparban, betanított munkás, gépkezelő Vácott – minden héten szabad szombatos. Ő csak minden másodikon. Tizenhat éve ment férjhez, két családja van.

- Mikor ide jöttem, már volt szabad szombat.

- Ez is befolyással volt a választásánál?

- Kis mértékben. A férjem, az már régóta nem dolgozik szombatonként. Örültem én is ennek az egy napnak.

- Mit csinál ilyenkor?

- A szombat nagyon jó a házimunka elvégzésére. A gyerekek már nagyobbak, ilyenkor reggelente egy kicsit tovább alszom. Aztán bevásárlás, főzés. Mert – tudja – a család szereti a gyomrát.

- Férje?

- Ő is segédkezik, főleg a takarításban. Porszívózik, meg az italt szokta beszerezni.

- Mire marad ideje?

- Szombat délután egy kis beszélgetésre, ha már mindent rendbe tettem. Este tévé, aztán alszunk.

- Vasárnap?
- Főzök, délben az ebéd, mert az nagyon fontos, a férjem ilyenkor mindenkit az asztalhoz parancsol.
- Délután?
- Néha sétálunk a faluban, a férjem tavasszal, meg ősszel meccsre megy, a gyerekek moziba. Ilyenkor egyedül vagyok otthon.
- Mit csinál?
- Kötök, horgolok, közben hallgatom a rádiót, mert nagyon szeretem a műsorát.
- Olvasni?
- Nem nagyon, ritkán, néha egy- egy könyvet, de sokszor hónapokig tart, mert máskor nincs időm.

EGY LAKATOS

Fiatalember, ipari üzem karbantartó részlegénél dolgozik. A szabad szombat számára, szabadnappá alakul át, néha azért mégis szombatra esik.

- Ha csak szabadnap?
- Akkor ugyan úgy kelek, mint amikor dolgozom. A faluban, ahol lakom, (mert bejáró vagyok az üzembe), van egy lakatos kisiparos, segédkezem neki. Jó ez, mert ilyenkor egy nap alatt két-három százat is megkeresek. Ez havonta kétszer fordul elő.
- Mennyit keres?
- Tizenötötvenes órabérem van.
- És a havi háromszáz.
- Kell. Tudja a pénz olyan, mint a víz, folyik!
- Mire?
- Elváltam az asszonytól, van egy fiam, oda is kell fizetni. Ez a ház a szüleimé, bővítettük benne, most szereltünk egy új fürdőszobát. Úgy is az enyém lesz, megéri.
- Ha kettős a pihenő nap?

- Akkor szombaton melózok, vagy otthon, mert kert is van. Hatszáz négyszögöl. Szépen terem, málna van benne, meg burgonya.

- Vasárnap?

- Délelőtt alszom, olvasok, ebéd, majd lemegyek a presszóba sörözni.

- Elégedett?

- Maga azt mondaná?

- Dolgozni kell, de a munka után pihenésre is szükség van, mégpedig az okos pihenésre.

- Persze ez igaz, de az élet sokszor többet követel. A követelés pedig nagyúr! Eleget kell tenni neki.

EGY ESZTERGÁLYOS

Már erősen kopaszodik, negyvenöt év körüli férfi. Alacsony, zömök ember. Üdülőterületű községben lakik, ott is dolgozik egy új telepítésű ipari üzemben. Havonta háromezer-kétszáz forint körül keres, felesége a termelőszövetkezet irodáján adminisztrátor. Három családjuk van, idősebb lánya már férjnél van. Háromszobás lakást építettek, OTP-re.

- Elégedett?

- Elégedett!

- Vágyik még valamire?

- Hogy a feleségem is otthon legyen szombaton.

- Miért?

- Rossz nekem, mert ők szabad szombaton is dolgoznak, most jött meg, tavaly tavasszal a Skodánk, szeretünk kirándulni, de nagyobb útra csak úgy mehetünk el, hogy a feleségemnek szabadságot kell kivennie. Ezt pedig ott, szombati napokon, nem szeretik.

- Egyedül mit csinál?

- A kocsi körül van mit tenni: Garázst építettem, nem régen, még nincs is befejezve.

- Merre járt már?

- Balatonon, Pécsett meg Harkányban. Disznóvágáson az apósomnál, Békés megyében.

- Mit tenne legszívesebben szombaton?

- Utaznék, a kocsival, a családdal.

- Magyarországon?

- Ha lehet, majd külföldön is.

- Akadály?

- Egyeztetni kell a szabad időnket.

EGY KTSZ ELNÖKE

Ősz hajú, negyvenöt ötven év körüli férfi. A szövetkezetet már nyolc éve vezeti. Gazdaságilag kiegyensúlyozott egy-ségnek nevezhető. Különösebb nehézség az utóbbi években nem volt. Minden szombat – szabad szombat.

- Mit csinálok szombaton? Dolgozom! Fizikai munkát. Most meglepődik?

- Igen.

- Három évvel ezelőtt vettünk egy hétvégi telket Verőcén. Naponta az irodában vagyok, meg a műhelyben. Hétvégére fáradt voltam mindig.

- És most?

- Hihetetlen, amit mondok, vasárnap estére mintha kicseréltek volna. Igaz az első két évben sok volt a munka. Az építkezés, az anyag utáni futkosás, de most már minden rendben van.

- Minden szombaton ott van?

- Igen. Feleségem is úgy dolgozik, hogy megoldható. Csak akkor van baj, amikor a gyerekek iskolába járnak. Ilyenkor délben eljövünk értük, még egyszer.

A sárgás színű Wartburg ott áll az utcán.

- Most, hogy felépült a hétvégi ház, a telken továbbra is dolgozni fog?

- Igen, csak egyre kevesebbet. A munka elfogyott már, legfeljebb egy kis kertészkedés.

- Más nem?

- Ezen kívül csak pihenés. Szeretnék olvasni, lehetőleg sokat. A mai dolgokra az utóbbi időben nagyon kevés időm jutott, nagyon sok a pótolni való.

EGY ADMINISZTRÁTOR

Ebben a munkakörben dolgozik több mint tíz éve, ez a harmadik munkahelye. Az elsőt először fizikai munkás volt, ez idő alatt végezte el a gyors- és gépíró iskolát. Adminisztrátor lett, férjhez ment, szült egy gyereket (most harmadikos). Két év után elvált, egyedül nevelte a fiát. Munkahelyet változtatott, kellett a pénz. Úgy érezte, a nyolc osztály után el kell végeznie a gimnáziumot. Erre az általános műveltségre szüksége van. Levelezőn most érettségizik majd.

- Állandóan a szabad idő hiányával küzdök. Segíteni kell a gyerekeknek, a házimunka, a tanulás. Kevés.

- Szórakozás?

- Néha egy-egy tévé műsor.

- Akar még tovább tanulni?

- Azt hiszem, egyelőre nem. Az utóbbi tíz évben igazi pihenésem nem volt. Egyedül kell nevelni a Fiamat, ez pedig a legfontosabb feladat számomra.

- Más szórakozásra nem vágyik?

- Mit feleljek? Fiatal koromban szerettem táncolni, minden mulatságon ott voltam. Aztán egyszerre megváltoztak a dolgok. Az élet csak nehéz feladatokat adott, de küzdöttem, kibírtam. A pihenéseim csak erőgyűjtések voltak mindig a holnap feladatainak megoldására.

EGY KŐMŰVES

A járás központjában lakik, most épített házat, önmagának, apósával, meg egy-két „haverral”. Lakása szépen berendezett, mióta felszabadult, mindig a kőműves szakmában dolgozott. Bérezésével elégedett, középkorú férfi, nő, családos. Együtt lakik a felesége szüleivel.

- Szereti a szakmáját?

- Szeretem. Nagyszerű érzés, amikor az ember látja, ahogy a házak kinőnek sorban a földből. Dolgoztam Pesten, a negyvenhármasoknál, Óbudán leraktam pár ezer téglát, amíg ott dolgoztam.

- Szabad szombat?

- Az építőiparban vezették be legelőször. Ha jól emlékszem még a hatvanas évek elején. Igaz, pihenés az utóbbi tíz évben számomra nem volt, mert minden időm betáblázott.

- Miért?

- Amikor egy kis szabad időm van, mindig malteros kánál meg kalapács van a kezemben. Őszintén szólva, nincs szükségem a melóra, meg az így keresett pénzre, de hívnak.

- Menni kell?

- Igen. Ismerősök, rokonok. Aztán meg úgy van az, hogy a befejezett munka után megy a híre, ki csinálta? – kérdik és újabbakhoz kell menni.

- Meddig folytatja ezt?

- Ameddig hívnak.
- Beutalóval volt már nyaralni?
- Egyszer, még nőtlen koromban. Azóta nem került rá idő, vagy volt fontosabb.
- És a pihenés?
- Vasárnap este, ha vége a munkának, meg télen. Akkor nincs falazás, vakolás

EGY TECHNIKUS

Vízügyi technikumot végzett, szőke, nyúlánk fiatalember. Most huszonnyolc éves. Hároméves kisfiával tölti minden szabad idejét.

- Munkabeosztása?
- Technikus.
- Munkaterülete?
- Változó, az egész járásban. Naponta ellenőrzők, szolgálati motorral. Így legalább eleget vagyok levegőn. Szeretek otthon, nem is szoktam elmenni sehová. Kocsink nincs, a lakást most vettük, két éve OTP-en keresztül.
- Szabad szombat?
- Minden szombat, szeretem ezt. Aztán az is jó, hogy sok a szabad időm, sokat lehetek a fiammal.
- Miből fakad ez?
- Talán csak abból, hogy szeretem a gyerekeket. Úgy terveztük, még lesz kettő. Mert három gyerek az igazi.
- Szabad idejében csak a gyerek?
- Nem, van más is. Szeretek olvasni, ezt azonban inkább lefekvés után.
- Kert?
- Nincs.
- Miért?

Igaz, hogy falun lakunk, de teljesen városi házban, a harmadik emeleten. Ez a legjobb, nem szeretem a kerti munkát, meg lakjuk is a lakást, rá vagyunk kényszerítve.

EGY TIZENKILENC ÉVES LÁNY

Szép barnahajú, bőre kreolos, nevetősen beszél. Maga a vidámság. Négy éve dolgozik a letelepült új üzemben, ahol a második szombatok a szabadok. Az üzem már a kezdet kezdetétől így működik, az ott kezdő dolgozók nem ismerték a folyamatos, hat napos munkaheteket.

- Hol dolgozott már?

- Ez az első munkahelyem.

- A szabad szombatok is szerepeltek a döntésnél?

- Azt hiszem, igen és még akkor nem tudtam, mit kapok ezzel.

- Azokon a napokon mit csinál:

- Segítek otthon anyunak, mert ő még szombaton is dolgozik, a tanácsnál. Náluk most vezetik majd be, nagyon örül neki, végre pihenhet. Azt mondta, így legalább évente ötször elmehetünk Pestre színházba, moziba.

- Kocsi?

- Nincs. Apa nem akarja, pedig szívesen takarékoskodnánk. Szerinte sok a baleset. Busszal is elmehetünk, meg lakik ott egy rokonunk.

- Ha elvégezte a házimunkát, mit csinál?

- Elmegyek a barátnőmhöz, meg olvasok. Szeretek táncolni is, de olyan kevés alkalom van erre. Nem szerveznek mostanában, talán évente háromszor.

- Kirándulni?

- Nem szoktam, legalább is nem szeretek. Meg mivel menjek? Ilyen klub nem működik.

- Ha lenne, beiratkozna?

- Azt hiszem. Persze csak akkor, ha olyan kirándulásokat szerveznének, amelyekre, valami jó társaság jönne.

- Mit látogatna meg szívese?

- Tokajt, Sopront, a Balatont, meg más helyeket. Ez a szervezők dolga lenne...

EGY KONTÁR

Vékony, alacsony ember. Életében mindig megfeszítetten dolgozott. Sohasem kímélté az erejét. A levegő, a nap barnára cserzette bőrét, több mint ötven éves. Az építőiparban dolgozott mindig, mint segédmunkás. Foglalkoztatták kőművesek, ácsok, betonszerelők, szobafestők, parkettázók mellett. Ért mindenféle munkához, mert elleste. Többször kérték, hogy vizsgáljon belőle, de erre sohasem volt hajlandó. – A tanuláshoz öreg vagyok én, meg fáradt! – mondta mindig. Hat osztályt végzett, két lánya van, mind a kettő férjnél, már egy unokája szólítja nevén. A lányoknak lakásuk van, városban. Megfelelő „staffirungot” kaptak. Ezért nem kellett a faluban szégyenkezniük.

- Mindig dolgozott?

- Én a pihenést sohasem ismertem.

- Vasárnap sem?

- Akkor sem. A faluban minden építkezésnél dolgoztam.

Amikor beszélgetünk, egy új ház köllábazatát falazta.

Keddi nap volt.

- Ez most kié?

- Kovácské.

- Rokon?

- Nem, régi ismerős.

- Mennyit fizetnek?

- Egybe vállaltam az egészet. Most sürgős a munka, még nem egyeztünk meg.

-Szabadságon van?

- Nem. Betegállományban, de ezt ne írja meg – tette még hozzá.

- És a szabad szombat?

- Az nagyon jó. Olyankor nincs különösebb nehézség, lehet bőven dolgozni.

- A pihenés?

- Nem tudok én heverészni.
- A lányai férjhez mentek, tisztességesen. Mire kell a pénz?
- Különösebben nem hiányzik semmi. Tudja én szeretek dolgozni. Eleinte még volt értelme, célja, most meg csak úgy, a munkáért. Nem szeretek otthon üldögélni.

EGY KUBIKUS

Negyvenöt éves, kopaszodó férfi, de kinéz úgy ötvenötnek. Most nem viselt sapkát, a homlokát vízszintesen ketté osztotta egy csík, a hétköznapi sapka vonala, melyet a munkahelyén visel. A vonal alatt barna a bőre, fog a nap is, meg a levegő, felette pedig fehér. Furcsa így az arca. A presszóban találkoztam vele.

- Sörözünk?
- Pihenünk! – mondja ő.
- Szabad szombat?
- Igen.
- Mindig így?
- Hasonlóan. Ez megnyugtat. Egész nap kint a réteken, tudja a kubikus munka kegyetlen. Az kiveszi az ember erejét.
- Hol dolgozik?
- Ipolymenti vízrendezés.
- Ez a pihenés? Más nincs?
- Minek? Én nem melózom, mint a többiek. Nem éri meg nekem az a százötven forint, amit mostanában fizetnek. Keresek havonta négy-ötezret, meg az asszony is hoz a konyhára. Elég ez. Nekem a szombat meg a vasárnap csak pihenésre kell. Erre is használok. Én hétköznap lemelózom a magamét.

Megjelent a Palócföld c. folyóiratban – 1973/4. szám

Házépítés

Ma – 1974-ben Magyarországon – 5 millió 389 ezer ember él falun, 3130 községben. A felszabadulástól napjainkig falun majdnem 700 ezer házat építettek vagy varázsoltak újjá. Egyedül 1972-ben 38 ezer lakás épült falun. A falusi lakóházak értéke 80 milliárd forint, 93 %-uk családi ház. Minden második fiatal lakást akar építeni.

AKI TAVASSZAL KEZDI

Kint a telken találkoztam H. Péterrel. H. Péter harmincegy éves, itt lakik a faluban, a szüleinél. Öt éve nősült, azelőtt Pesten dolgozott, mint festő. Hazajött, beállt a téeszbe, az építő brigádba.

A telken felhalmozva a kő, a homok, meg a téglá.

- Tervezget? – teszem fel a kérdést, mert látom nagyon elmélyedt.

- A házat? – kérdez vissza. –Nem. Az én lakásom terve az már készen van. Még az ősszel megcsináltattam, az engedély is megvan. Csak jó idő kellene, mert ilyenkor idetapad az ember.

- Aztán megvan hozzá minden?

- Igen. Régóta akarjuk, tudja, az öregeknél azért mégsem az igazi. A sajátjában akar az ember élni. Mindenkinek ez a vágya.

Ahogy végig nézek az utcasoron, könnyen megállapíthatom a friss piros cserepekről, hány ház épült tavaly. H. Péter telkétől kifelé a faluból legalább nyolc helyen magasodnak a téglarakások. A kő- és homok kupacokat már nem is tudom megszámolni.

„... a falusi házak nem mindenütt a célnak megfelelően épülnek: sok a fennhéjázó, sátortetős, a tájba nem illő épület. Rossz a beosztásuk, drága, anyagpazarló a kivitelezettségük (...)

Ezek a hivalkodóan drága épületek rontják a faluképet.” (Népszabadság, 1973. szept.5.)

AKI MÁR FELÉPÍTETTE

A gazda szívesen fogad. Bevezet a házba, de ez mégsem a ház, mert az alagsorba megyünk be az udvarról. Az egész ház alápincézve, lépcső nem vezet lefelé, egyszerűen azért, mert egy szintben van az udvarral és a magassága legalább két méter. Közel érzem fejemet a lakás (vagy pince?) mennyezetéhez.

A beton falak még csupaszak, az asszony éppen nagymosást csinál, egyenletes morajjal jár a mosógép. A gazda átvezet egy másik helyiségbe, ahol ágyak állnak, középen nagy faasztal. Széket húz közelebb és hellyel kínál. Amikor ő is leül, rám fordítja arcát, kíváncsian néz.

- Itt laknak? – kérdezem.

- Igen – mondja. - Még fent nincs kész teljesen – mutat fel. – Addig itt lakunk.

- Régen építette?

- Tavaly tavasszal kezdtem.

- Egyedül?

- A fiam segített.

- Lassan két éve, ahogy leszerelt a katonáéktól. Lakatos a téészben.

- És maga?

- Bejárok a városba, régen kezdtem, aztán ott ragadtam. Onnan akarok már nyugdíjba menni.

- Soká lesz az még...

- Tíz év, elszalad az.

- Ilyen korban nekivágott ennek a nagy építkezésnek?

- Miért ne? Tíz év alatt lemegy egy csomó részlet, mert OTP kölcsönt is vettünk fel, meg volt egy kis örökség. A fiam pedig dolgozott, bent a téészben. Meg itthon is, a feleségemmel. Három évig foglalkoztam bika hizlalással, az asszony tar-

tott vagy háromszáz tyúkot, aztán csurrant is meg csöppent – mondja és mosolyog. Látszik rajta, hogy elégedett.

Megkínál egy kupica pálinkával, amelyet egy harmadik helyiségből hozott ki, aztán invitál, nézzem meg fent az építkezést. Létrán kell felmászni, mert lépcsőre még nem futotta. Fent alig győzöm számolni a szobákat, van legalább négy. Apró, szépen erezett parkettával lerakva. Az előszoba mintás csempével burkolva.

- Olasz – mutatja széles mosollyal.

A fürdőszoba zöld fényben úszik, zöld a kád, zöld a mosdó, zöld a csempe.

- Hogy tetszik? – teszi fel a kérdést a gazda hirtelen és rám szegezi kíváncsi tekintetét.

Hasonlítási adatok: egy kétszobás, konyhás, fürdőszobás falusi, családi ház, bekerülési összege 1962-ben – 140-150 ezer forint (60 négyzetméter), ugyan ez a ház 1973-ban – 190-200 ezer forint. Ha a kétszobás, konyhás, fürdőszobás falusi házat, sorházban, kissé ki bővítetten építik fel (ezt a formát a kormány népgazdasági szempontból – terület, közművesítés) fokozott kedvezményekkel támogatja, a bekerülési összeg 220-240 forintra emelkedik, csak.

Ellenpont: a környéken több házat építettek 360-280 ezerért, de volt olyan építtető, aki felépítette – saját erejét, ügyességét leszámítva – 170 ezer forintért.

A TERVEZŐ

M. János építészmérnök. Mosolygós arcú, vidám ember, kiegyensúlyozott.

- Régóta tervezek. Az utóbbi időben rendszeresen.

- Azelőtt?

- Elvértve, persze a korábbi időszak az indulásé volt. Ma már sokkal könnyebb.

.Hogyan kezdődik a tervezés?

- Egyszerű kérdés, a válasz sem nehéz. Aki építeni akar, megkeres. Elmondja, mit akar, vagy mit szeretne, aztán megvitatjuk.

- Olyant is akarnak, amit esetleg előírás tilt?

- Természetesen. Meg kell magyarázni és ez sokszor nem is egyszerű. Van, aki görcsösen ragaszkodik az elképzeléséhez.

- Milyen házat tervez legszívesebben?

- Nézze, a tervezés nem egyszerűen egy sima megrendelés. Vannak előírások, meg az ember hozzá teszi az alkotói elképzelést is. Kényelmes, célszerű házat szeretek tervezni és örülök, ha a megrendelő az elképzelését megtalálja benne.

- Embere válogatja:

- Természetesen. Mást kell tervezni – még ha falusi háziról beszélünk is – a parasztembernek, mást a munkásnak és egészen mást az értelmiséginek.

- Mi a „sláger”?

- Itt falun a sátoztetős ház. A többség ezt kéri, tudom, hogy a falukép szempontjából egyhangú, de a megrendelőé a szó. A nyeregtető nem hódított még kellően, pedig az a leghasznosabb a térkihasználás miatt, meg szépsége is elsőb.

- És a manzárd tető?

- Ezért rajonganak. Nem tudom és a többi tervező sem tudja megmagyarázni, hogy nem jó, drágább és rontja a ház képét. Még büntetésre is vállalkoznak, csak megépíthessék. Persze sok tapasztalatom van arról is, hogy eltérnek a tervtől,

jóval nagyobbat építenek, ezek anyagpazarlók, csúnyák, otrombák.

- Ha már az anyagról esett szó, a helyi anyagokat hogyan hasznosítják?

- Vegyesek a tapasztalataim, van, aki felhasználja a követ, van, aki nem. Természetesen az is nagyban közrejátszik, hogy a kő drágább, mint a beton. Az utóbbit egyszerűbb bedolgozni.

- Önmagának még nem tervezett? Amibe csak a saját elképzelése van benne.

- Tudom ezt miért kérdezte. Higgye el, sokszor elgondolkoztam azon, hogy a falusi építkezésekben fellelhető egyhangúságot, célszerű, a tájba illő házak építésével kellene megváltoztatni. Csináltam is ilyen tervet, pályázaton díjazták, aztán nem tudtam eladni senkinek.

ÖRÖKSÉGBŐL ÁTALAKÍTVÁ

T. Sándor több mint ötven éves. Piros arca egészségesen virít. A megalakulás óta fogatos a téaszben. Rendszeresen dolgozik, még nem hiányzott egy napot sem. A ház frissen vakolva, a kőporozás szépen csillog ebben a téli napsütésben.

- Olyan, mint egy új ház! – mondja.

- Mindenki azt hiszi, pedig beljebb még vályogból vannak a falak. Az apám építette úgy negyvenben. Gondoltam nem öreg ház ez, csak a kinézete furcsa. Aztán meg a két szomszéd új háza között csak éktelenkedett. Egy kicsit megfordítottam, lett még egy szép tisztaszoba is – újságolja boldogan. Amint nézi elégedettség bujkál a szemében.

A MŰSZAKI OSZTÁLY VEZETŐJE

N. Szabolcs húsz éve dolgozik a tanácsnál, ebből az időből legalább kétharmadában az építkezésekkel foglalkozott. Van is gond, meg baj. Negyvenöt éves, de már halántékán fehér a haj.

- Tizenöt évvel ezelőtt, meg ma? Ezt össze sem lehet hasonlítani. Egy az, hogy akkor az építkezési kedv nem volt ilyen. A hatvanas évektől valósággal robbant. Képzelje el, itt van R. Község, két- három évvel ezelőtt 1600 lakosa volt. Azóta épült közel száz ház, ez legalább háromszáz embert jelent. Az urbanizáció falusi viszonylatban is reális tény a maga jó oldalával, meg a nehézségeivel.

- Mi vonzotta az embereket?

- Egy olyan településen, ahol hat-nyolcszáz ember él, mi van? Ezt nem kell magyarázni. Ebben az R. Községben települt három üzem, hatszáz munkahellyel, központi a fekvése. Üzlet-hálózat, szórakozási lehetőség egyre bővült, egyszerű a döntés.

- A kis településen is építkeznek?

- Igen, csak az a baj, hogy annak az embernek később lesz majd nehéz és most nem tudjuk kellően megértetni még vele.

- Ahol ilyen nagy az építkezési kedv, ott azért fokozottan kell őrködni a szabályok felett.

- Ez természetes. Ezen úgy segítettünk még korábban, hogy elkészítettük a falukörzeti központok rendezési tervét. Az a célunk, hogy szép, rendezett faluk alakuljanak ki.

- És a végrehajtás?

- Látja ez már nem egyértelmű. Azokat a terveket szakemberek készítették, többször átvitatva a faluban élőkkel. Aztán jóváhagyja a tanács testülete, és ahogy telik az idő, mindig változtatni akarják. Persze, sokan szeretnék az egyéni elképzeléseiket érvényesíteni.

- Hol tart a mai modern falu megvalósítása?

- A rendezési tervek kijelölik ezekben a központokban a többszintes lakóházakat. Egyes tanácsok követendő példával járnak elől, sajnos akad olyan tanácsi vezető, aki idegenkedik, irreálisnak tartja. Pedig a fiatalok már nem akarnak azokban a régi nagy kertekben kapálni.

- Milyen az „építkezési morál”?

- Vegyesek a tapasztalatok. Ha nagyon szigorúan vesszük, minden építkezésnél lehetne valami szabálytalanságot találni.

- Miből adódik ez?

- A helytelen elképzelésekből. Megszületik az elhatározás, hogy építenek, telket vesznek, terveztetnek. Ez eddig rendben is lenne, de közben az elképzelést már nem tisztázzák. Ássák a kút, aztán mikor elkészült a terv, a kút olyan közel van a házhoz, hogy az ablakból lehet merni a vizet. A védőtávolságokat nem tartják be. Persze a tanács is hibás, mert nem ellenőrzi. Megfelelő felvilágosító munkával többet lehetne elérni. Például az előkerteket is egyenesen feleslegesnek tartják, aztán télen az úttestről söpörik a havat, hogy az autók ne vágják fel a piszkot. Természetesen ez nem általános, ezek csak kiragadott példák.

- Lakják egyáltalán ezeket a házakat?

- Sajnos, még változatlanul a „tisztaszoba” elve, sokféle látni családokat szorонkodni nyárikonyhákban, pedig ott a nagy lakás. A kerítésekből meg „versenyt” csinálnak, születnek olyan giccsköltmények, amelyek húsz-harmincezerbe kerülnek.

Négy évet vizsgálva: 1969-ben épült a megyében 266 lakás állami, 892 magán erőből (összesen: 1.158 lakás), ez a viszonyítás 1970-ben 302, illetve 962 (1.264), 1971-ben 440, illetve 1.078 (1.518), 1972-ben 500, illetve 1.524 (2.024), lakás felépítését jelentette.

Országos adat: az 1972-es évre: állami lakás 29.489, magánereőből 60.705, összesen. 90.194 lakás épült.

A magánereőből épített lakásoknál az építkezések hosszabb idejű előtakarékoságból, ezt kiegészített OTP kölcsönök igénybevételeiből valósulnak meg. 1972-ben a rétsági járásban OTP kölcsönrel 180, kölcsön nélkül 29 házat építettek. A megyében 950 házat OTP kölcsönrel, 122 házat kölcsön nélkül, országosa – OTP kölcsönnek 49.909-et, kölcsön nélkül 10.796-ot.

AKI MOST TERVEZTET

Negyven éves lehet, gyűrött bársony zakójában zavartan áll a tervező előtt. Beszél, magyaráz. Munkához szokott kemény ujjai között nem áll meg a hegyesre faragott ceruza. Kusza vonalakat húz a fehér papírra. Szeretné magát megértetni.

- Ide kellene a szoba, ott pedig a veranda legyen, és üvegezett. Ha lehet, akkor fürdőszoba, meg jó nagy konyha. A nyárikonyhát se felejtse ki! Tudja a disznóvágások! Meg az asszony ott főz, mos. Aztán legyen benne még... - és tovább magyaráz mindarról, amit megálmodott és holnap megvalósít.

A KIVITELEZŐ

K. Jenő kőműves kisiparos, fiatal, vidám ember.

- Az építkezésnél kezembe adja a gazda a tervet, azzal kezdi: - Képzeld, ide tette a tervező az ajtót, hogy néz az ott ki? Átesszük ide, az ablakot meg a másik oldalra, úgy sokkal jobban mutat. Itt pedig ezt a nyitott teraszt lefalazzuk és kész...

- Nem tudok mit mondani. Legtöbbször hozzá teszik: - csinálja, vagy mást hívjak?

Örvendetes az előrelépés az épült lakások szobáit tekintve. 1962-ben a rétsági járásban épült 142 lakásból 118 kétszobás és csupán 1 lakás volt három szobás. A megyében 1969-ben az épült lakások közül 889, 1972-ben már 1.252 volt kétszobás, a három szobás lakásoknál az 1969-es 207-ről 694-re ugrott. Országosan az épült lakások közül a 2 és több szobás lakások aránya 77,3 % volt.

A LEGNAGYOBB HÁZ TULAJDONOSA

- Azt a házat nézze meg! – igazított Ü. községben útba egy bámészkodó öregember. A Petőfi utcában valóban áll egy „csodálatos” ház. Nagy, olyan sokszögletű, a kék vakolat meg az érdekes megoldású manzárd tető már messziről magára vonja a figyelmet. A többi ház vonalától legalább egy méterrel kij-

jobb áll. A cifra vaskerítés, mint királyi palástján a rojt, úgy futja körbe a házat.

A faluban ezt mondják s gazda nagyon boldog és büszke a házára. Az indulásnál a legkülönbet akarta. Megcsináltatta a tervet, láttam is. Két szoba, egyszerű, célszerű falusi ház. Aztán ő egy kicsit módosított rajta. Csak úgy. Olyan nagyra sikerült a végén, hogy maga sem tud eligazodni benne. Az árát kérdeztem, de kitért a válasz elől.

Most mérges, mindenkire, a „világra”, mert megbírságotlák. A házából nyugodtan „kitelne” két takaros falusi ház.

ILYEN HÁZAT ÉPÍTETT RAJTA KÍVÜL, MÉG SOK EMBER

L. község a hegyek közé ékelődött. Újonnan épített piroscserepes házai már messziről látszanak. A szemnek olyan megnyugtató látvány. T. István harminc éves traktorossal a kocsma előtt ismerkedtem meg. Most épített házat, az ősszel költöztek be.

- Boldogok vagyunk, van lakásunk. Tudja milyen nagydolog. Nehéz is volt, többet nem vállalkoznák rá. Sok munka van egy ilyen építkezéssel.

- Nem zavarja, hogy a maga házából sok hasonló van a faluban?

- Lakott maga ötödmagával négy évig egy pici nyárikonyhában? – kérdez vissza érdeklődve.

- Nem! – válaszoltam.

- Na, látja! Olyan dolog ez, ha egyszer sikerül, nem érdekel milyen a másé. Van, és ez a legfontosabb. Lakjuk, a gyerekek esténként futkároznak, én meg nézem őket. A többiek is biztosan így vannak...

Megjelent a Palócföld c. folyóiratban – 1974/4. szám

Cigánysoron

1

Községek, városok határában szorulnak, egy csomóba, ezek a többnyire földből, vályogból, szétszórt téglából, deszkából összetákolt, zöldre, sárgára, fehérre, kékre, rózsaszínre meszelt vagy éppen meszeltelen viskók. Aprók, egy helyiségből állnak, berendezésük hiányos. Lakóik gyalulatlan „faágyakon” alszanak és nyitott tűzhelyen, összeütött „sparhelten” főznek. Egymás között a telepen úgy nevezik: „nálunk”, a falvakban a lakosság csak egyszerűen „a telep”, „a London”, vagy „a péró” megnevezéssel ismerik őket.

Így él, ilyen telepeken – Kemény István szociológus szerint – megközelítőleg 320 ezer cigány, ebből 80 ezer iskolás korú, 60 ezer 0-6 éves. A 15-22 év közöttiek száma nem is állapítható meg, hiszen az adatok többnyire, amúgy is becsültek.

A telep felszámolását a kormányprogram tíz évvel ezelőtt tűzte célul, a megvalósulás azóta is lassú ütemű, a megoldások eltérőek, ellentmondásosak. Joggal tehetjük fel a kérdést: - hogyan váltható meg ez a közel félmillió tömeg? És hogyan akarja maga a cigányság ezt a megváltást?

2

N. József a falu határában lakik, kint a telepen. Rajta kívül még hét család él ott. Ő igen, a felesége nem dolgozik.

- Azt hiszi, ettől a nyolc gyerektől el tudok menni valahová? Nem, azt nem lehet – mondja komolyan. A gyerekek riadt szemmel állnak körül és csodálkozva néznek rám, az idegenre. Hirtelen összeszalad az egész telep, gyerekekből legalább húsz-huszonöt. Maszatos arcukból behízslő fénnel ragyog fekete szemük. Az otthon talált N. Józsefnét szólítom meg:

- A férje?
- Dolgozik
- Hol?
- Az „akumlátorban”. Mér lassan egy éve lesz. Pestre viszik innen busszal.
- Mennyit keres?
- Ezernyolcat, kettőezret. Segédmunkás.
- Családi pótlék?
- Azt is kap, úgy háromezer körül.
- Itt laknak? - kérdem, és egy picit viskóra mutatok. A teje cserép és kátránypapír vegyesen, fehérén virítanak a falak.
- Igen. Kellene már nagyobb, de nincs pénzünk.
- Elférnek ebben mindnyájan?
- Éjszakára igen, mert akkor csak fekszik az ember. Látja, nappalra még az ágyat is ki kell tenni.

3

Sz. község. Harmincöt év körüli cigány férfi meséli:

- Maga nem látta, mi volt itt azelőtt. Ott laktunk kint a hegy alatt. Magunk vágtuk ki a barlangot, egy helységből állt az egész. Egy jó volt benne, hogy nyáron hűvös volt, télen meg meleg. Aztán egyszer behívtak mindnyájunkat a tanácshoz, volt ott egy férfi, megígérte, hogy mindenki kap házat, nem kell többé kint laknunk. Egy év sem telt el, négyen már kaptak is. Azokat vitték először, akiknek sok gyerekük volt. Kellett valami keveset fizetni érte, de nekem a vállalatom előlegezte, mert ott dolgoztam már három éve. Most meg törlesztem havonta az OTP részleteket. Tudja, milyen kényelmes? Így már minden más. Csak az a baj, hogy sokan vannak még közülünk, akik egyszerűen csak lakják a házat, nem vettek semmit, nem tettek hozzá egy szöveget sem. Szégyelleni való, lusta emberek ezek.

4

T. Dezsőné harminc év körüli cigányasszony. Most kapott egy új, C-3 típusú „akciós” lakást. A vakolat és a kőporozás még friss. A ház körül nagy „széjjelség”, földkupacok, téglatörmelék, úgy ahogy az építők hagyták.

- A tanácstól? – kérdezi, hirtelen, mielőtt én kérdeznék. Aztán magyarázkodik is: - nem volt még időm rendet csinálni. A termelőszövetkezetben dolgozom, és most dologidő van. A nagyobbik fiam Pesten lakik munkásszálláson, szombaton jön csak haza, majd rendet csinálunk.

- Milyen a lakás?

- Jó, kényelmes. Itt sokkal jobb, mint abban a romházban volt.

- A férje?

- Elváltam. Van három gyerek, meg az apám él itt velünk.

- Mikor költöztek?

- Három hete talán.

- Miért éppen a temető mellett kapott telket?

- Máshol akartam, de amikor a majdani szomszédok megtudták, hogy cigány lakót kapnak, hát bementek a tanácsra panaszkodni. Nagy vita meg veszekedés lett belőle. Azzal érveltek, nekem is sokkal jobb lesz itt. Én meg nem is bántam.

- WC van?

- Még nincs. Majd hozunk fát és építünk. Kert is lesz.

Az öreg azt mondta, csinálja.

Talán egy hónap múlva jártam ott ismét. A téglák és földrakás ugyan úgy állt. Az udvar sarkában egy nagy gödröt ástak.

– Ott lesz majd a WC – mondta az öreg.

5

Lakatos Menyhért, Békés megyei cigányból lett szociológus, ciganológus, publicista és író szerint a cigányok letelepedéséhez és a társadalomba való beilleszkedéshez három dolog szükséges: MUNKA, LAKÁS, ISKOLA.

Így, nagybetűvel, ebben a sorrendben.

6

N. Község tanácselnöke több, mint negyven éves.

- Hallottam, hogy csak egy cigány család nem lakik még új házban.

- Igen, csak egy. De ezzel több bajunk van, mint a többi tizzel. Van ennek az embernek rendes szakmája, sofőr. Dolgozott is, már azt hittük, sikerül mindent rendbe szedni, amikor egyszer csak elbocsájtották. Kiderült, hogy eladtak valami szállítmány felét.

- Más munkahelyre került?

- Először nem dolgozott, aztán elment a MÁV-hoz, most meg betegállományban van.

- Nem sikerült építkeznie?

- Nincs pénze. Mondtam neki – mert többször is felkérészt a lakás miatt. – „Takarékoskodjál”! Eredménytelen maradt a rábeszélés.

- Más megoldás nem volt?

- Tanácsi lakásunk nincs, ha volna, más is kérne. Mert jogosult az van több is. Úgy próbáltunk segíteni rajta, hogy in-

gyenesen juttatunk neki telket, aztán szanáltunk egy régi épületet, odaadtuk belőle a téglát meg a faanyagot. Ő pedig egy szép napon eladta az egészet. Elment a szomszéd faluba és elmulat-ta.

- Mi a megoldás?

- Nem tudom, egyszerűen megáll az ész! Képzelve, ezek után még azt csinálta, hogy lefénképezte a házát és beküldte egy panaszlevél kíséretében a Népszabadsághoz.

7

A területen, ahol vizsgálódttam, négy telep van. Itt az alábbi kérdések merültek fel. Egy-egy telepen általában 10-20 család él. A családok 5-8 főből állnak. A gyerekek többsége 0-10 éves. Iskolába csak a nagyobbban járnak, azok is a negyedik-ötödik osztályba.

- Dolgoznak-e rendszeresen a felnőttek?

- A férfiak igen. Többségük vállal munkát, egyesek azonban csak alkalmi munkából élnek. A nők közül 5 dolgozik rendszeresen – a telepen 83 nő él – a gyerekekre addig az öregek vigyáznak.

- Mennyit dolgoznak?

- A férfiak 60 százaléka végig dolgozza a hónapot. A többiek csak annyit, hogy a családi pótlék jogosultságát elérjék.

- Kitartóak-e a munkahelyeken?

- A 72 férfi közül – akit mi hagyományosan családfenntartónak nevezünk – 9 dolgozott egy munkahelyen három évnél (12 %), 16 férfi egy évnél hosszabb ideje (22 %). A többiek (65 %) két-három havonta változtatják a munkahelyüket. Az indokok között a „több kereset” (ez csupán 100-200 Ft) és az „ott dolgoznak a többiek” szerepel. Egymást csábítják, szeretnek együtt dolgozni a falubeliekkel, vagy egy telepről valókkal. Legtöbben az építőiparban, utépítésnél, VOLÁN-nál vannak.

- Milyen munkát végeznek? Van-e szakmájuk?

- Iskolai végzettségük alacsony, többnyire segédmunkások. Építkezéseknél anyagot hordanak, útépítésnél lapátolnak, takarítanak. Akad köztük egy-kettő, akinek van szakmája, de ezek sohasem élnek a telepen, szüleik már régebben elmentek a faluba.

8

B. Elemér huszonnyolc éves, itt született a telepen. Mutatja a házat. Körbe vezet. A fal vizes, omladozik. Bent földes a konyha, meg a szoba.

- Nézze meg, ebben már nem lehet lakni.

Az asszony, a hat gyerek némán állnak az ajtóban. A konyhában csak egy nagy tűzhely, a szobában négy ágy, a szoba közepén gyalulatlan fából összetákolt, hatalmas asztal.

- Dolgozik?

- A TEFU-nál, Pesten. Rakodó vagyok, ősszel lesz négy éve. Szeretnek ott, nem szoktam hiányozni.

Új házat fogunk építeni – szól közbe egy tíz év körüli kislány.

- Olyat, mint az Oláhnéknak van – mondja az asszony. – Talán ad a vállalat annyit, amennyit be kell fizetni. Voltak a tanácsnál is, hamarosan megkötik a szerződést.

9

H. Józsefné még így, ötven évesen is szép, fekete asszony. Jól fésült kontyban hordja a haját, választékosan öltözik, sokat ad magára. Huszonöt évvel ezelőtt ott laktak a telepen. A nagyobbik gyerek jól bánt a hegedűvel, keresett is szépen. A pénzt megfogták, az ötvenes évek elején önerőből építettek. - Olyan házuk van a faluban, „mint a többi embernek”! – felháborodva újságolja.

- Képzelve, cigányokat akarnak mellénk telepíteni. Van ott egy üres telek, azt, ott adták az Ilonnak.

- Biztosan építenek ők is – magyarázom.
- Nem tudom, hol kell elintézni, de bemegyek!
- Miért?
- Csak nem gondolja, hogy oda engedem azt a koszos népséget. Még csak az hiányozna!

10

L. Gábor az OTP fiók lakásépítési kölcsöneit intézi. Fiatalkorú, energikus ember, pár éve dolgozik ebben a beosztásban.

- Ha pénz kell, ugyan úgy jönnek, mint mások – mondja.
- Legtöbbször személyi kölcsön kell nekik, ruhát akarnak venni, szeretnek szépen járni.

- Az „akciólakás” kölcsönök?

- Évente 15-20 lakásra adunk. Sajnos, az utóbbi időben nehezebb, mert az egyéni hozzájárulás összege igen magas.

- Mennyi az?

- Régebben 8.000 forint volt, most 50.000. Ezt, sajnos nem bírják összeszedni. A vállalatok segítenek, meg adunk még kiemelt személyi kölcsönt, de sokszor ez is kevés.

- Milyen a visszafizetési morál?

Mosolyog, majd így válaszol:

- Semmivel sem rosszabb, de nem is jobb, mint mások esetében. Kell néha letiltást is alkalmazni. A rendesebbje azonban dolgozik rendszeresen, aztán így fizetnek.

11

- Azokat megnézheti, nyugodtan. Különbek azok mindenkinél – mondja az öreg cigány, akivel az utcán találkoztam. Mert keresem a megadott utcában Oláh Lászlóékot, de nem találom, kénytelen vagyok hát kérdezősködni.

- Az a nagy ház, ott! – mutatja egy asszony.

Délután van, a feleséget meg az embert otthon találom.

- Most jöttünk haza a munkából. Egyszerre dolgozunk, így legalább együtt van a család. A gyerekekre figyelni kell, szeretnek csavarogni. Iskolába járnak, a nagyobbik az idén végez, lakatos ipari tanulónak jelentkezett.

Bevezetnek. A konyhában szép rend, tisztaság. Hímzett, szöveges falvédő a falon. Festett konyhabútor.

Később megmutatják a fürdőszobát is, ez a büszkeségük.

- A rokonok is feljárnak ide fürödni. Két éve építettük és toldunk a házhoz még egy szobát.

12

- Nagyon szeretek játszani – mondja T. László primás és sugárzik az arca. – Tudja, az úgy van, hogy az ember már, mint csecsemő, a tejjel szívja magába. Aztán nem tud meglenni nélküle.

Szépen felöltözve ül velem szemben a vendéglőben, ahol beszélgetünk. Észre veszi, hogy nézem a ruháját.

- Fehér ing, sötét öltöny. Ez kellék is. Hogy nézne ki egy rongyos muzsikus?

Nevet, vidáman. Koccintunk, sörrel.

- Volt nekem jó vendégeim. Húztam én már... és sorolja hosszan a neveket. – Aztán nem sajnálták ám a pénzt. Ezzel a bandával játszunk együtt vagy nyolc éve. Keresünk rendesen. Kell a pénz, most parkettáztattam a lakást, vettem az asszonynak mosógépet. Most egy Lehelért nyaggat. Megígértem neki, húsvétra meg is lesz.

13

H. István körzeti orvos. Fiatalember, a körzetéhez tartozik egy olyan falu is, ahol „telep” van.

- Sok baj van velük. Nem tartják be az utasításokat. A gyerekek egyoldalúan táplálkoznak, fejletlenek. Azt nem tud-

juk elérni, hogy évente legalább kétszer, hozzák el orvosi vizsgálatra őket. A kötelező oltások miatt a védőnő lejárja a lábát. Egészségügyi követelmények? Ott a telepen? Nem is lehet erről beszélni. Zsúfoltan élnek, kút nincs, rendszertelenül tisztálkodnak. Akik elkerültek, azok mások. A többsége legalább is. Úgy látszik, a megváltozó környezet kedvezően hat rájuk.

- Különben sok a betegállomány, főleg hétfői napon. Persze, sokféle okkal próbálkoznak, aztán egy igazolással is elégedettek, azon a napon legalább nem kell dolgozniuk. A legsiralmasabb a helyzet, egy cigány-bál után. – Nem győzőm beutalni őket a fertőzőre, meg a „nemi” osztályra.

14

T-né egy három csoportos óvodában óvónő.

- Cigánygyerekek? Jár ide nyolc. Ezek rendszeren jönnek.

- Telepiek?

- Nem, itt a faluban nincs telep. Már két éve, hogy felszámolták.

- Hogy viselkednek a csoportban a többiekkel?

- Játszanak, festenek, szaladgálnak, hiszen gyerekek, nekik mindenki pajtás.

- A szülők?

- Idegenkedtek először, volt egy kis súrlódás. Aztán rájöttek, hogy nincs semmi különbség. Rendesek. Ebben a faluban mindenki dolgozik, a cigányok is. Pontosan fizetnek, a gyerekeket ugyan úgy járatják, mint mások, sőt egyik-másik cigány család már túlzásba is viszi. Azoknak jól megy, a férfi szépen keres, szakmája van és autójuk.

15

Az öreg neve Sárközi. Jellegzetes cigány név. A faluban mindenki „doktor úrnak” nevezi. A foglalkozása utcaseprő. Öreg már, nagyon öreg, sovány, vézna ember. A tanács alkal-

mazza. A felesége tizenöt évvel fiatalabb. Két családja van, a kisebbik lány, még nincs hat hónapos.

Azt beszélük, nem ő az apja, de ezzel nem törődik, az asszonyt sem zavarja. Együtt dolgoznak, együtt esznek az utcán, egy padon, délidőben, együtt térnek be a kocsmába egy féldecire, vagy egy korsó sörre.

Kint élnek a „London”-ban, ahol a tíz évvel ezelőtti huszonöt családból, már csak négy család él. Azok is öregek. Ma is úgy élnek, mint régen. A maradék viskók szétszórt árvaságban állnak ott a cigánysoron. Ők hallani sem akarnak arról, hogy majd egyszer a faluba költöznek...

16

Ella. Mindenki így ismeri. Harminc éves cigánylány. Csinos, nagyon szépen öltözik, divatosan. Asszony nevén mutatkozik be.

- Férje?

- Nincs.

- Elvált?

- Igen. Nem vittem volna semmire mellette. Ivott, nem akart dolgozni. Így nem lehet megélni.

- És maga?

- Én dolgozom, a VOLÁN-nál, már hét éve. Lakást akarok. Van hétezer forint megtakarított pénzem, a vállalat támogat – mondja, és a hangjából kiérződik elszántsága.

- A telepen lakik?

- Igen, de nem akarok ott maradni. A lakás pedig, minél előbb kell. Ha akad valaki, aki udvarolni akar, oda nem kísértethetem haza magamat. Mit képzelné rólam? Jól akarok élni, úgy, mint más, ehhez pedig jogom van!

Megjelent a Palócföld c. folyóiratban – 1975/3. szám

Több nyelven...

1

„Stratila som pártu, zeleni veniec
Najsol mi ju družba, svárny mladenec.”

Száll a dal a bánki tó vízi színpadjáról és perdül a színes harangszoknya, száll a nóta szlovákul, németül, magyarul. A színpad körül több ezer ember nézi a műsort. A közösség sorában öregek, fiatalok, kíváncsi városiak vegyesen.

„Die Lieb allein ist schult daran.
Das ich jetzt sterben mus.”

Van, aki nem érti a dalok szövegét, csak a zenét hallgatja és csodálja a menyecskék ékes főkötőit, van, aki halkan a színpadon éneklőkkel dúdol, vagy öregesen, értő mosollyal bólint a sorok végén.

Férfiak állnak a tömeg szélén, fekete bársony nadrág, fehér kisgalléros vászoning rajtuk és fekete kalapok alól összehúzott szemmel néznek a fejek fölött a színpadra.

Az idén tizenkettedik alkalommal tartották meg a Nógrád Megyei Nemzetiségi Napok rendezvényeként a nemzetiségi találkozót a festői szépségű, szlovák lakta településen, Bánkon.

- Podte zajtrá, vtedi tu bude tajomnik a pizhováranie na –mondja a tanácselnök az öreg, kék kötényes bácsinak, aki levett kalappal. tisztességtudóan áll az ajtóban, amikor belépek.

- Én nem értem, amit mondott. Lefordítaná? – kérem az elnököt.

- Szívesen. Az öregnek valami adóval kapcsolatos gondja van. Azt mondja, hogy megváltozott a földjén a művelési ág, és rosszul számolták ki az adóját. Mondtam neki, jöjjön holnap, itt lesz a titkár és megbeszéljük.

- Kötelező az elnöknek tudnia szlovákul is?
- Nem hiszem. Legalább is, amikor idejöttem dolgozni, erről nem esett szó. Később jöttem rá, hogy segíti az embert. Jó, ha valaki tudja a tanácsnál a másik nyelvét is.
- Volt már arra példa, hogy szlovákul írták a beadványt?
- Persze, nem is egy esetben.
- És a válasz?
- Azt magyarul.
- Kik beszélnek a községben a szlovák nyelvet?
- Inkább az idősebbek, egymás között. De velem is így beszélnek. A falu gyűlésen, meg a választásokkor az egyik jelölő gyűlésen fordult elő, hogy a felszólaló magyarul kezdte, nehezen ment neki, átváltott hát az anyanyelvére. Lefordítottuk ugyan, bár a többség így is, meg úgy is értette.
- A fiatalok?
- Azok inkább csak értik, de keveset beszélnek. „Passzív szókincsük van”, így mondták egyszer egy vizsgálatnál. Ők a szlovákból inkább a zenét meg a táncot kedvelik. Van itt táncsoport is, meg kórus is. Szerepeltek egyszer a tévében. Úgy énekeltek, meg táncoltak, mintha most jöttek volna Szlovákiából...

2

Korán reggel van, még nincs öt óra. Legalább tízen várakoznak a buszra. Férfiak aktatáskával, kendős néni sárga műanyag szatyorral, asszonyok szótlan álmosággal, fiatalok farmerben. Mind többen gyülekeznek.

- Jó reggelt! Dobro ráno!
- Utazunk?
- Igen.
- Hová?
- Na esztéká.
- Csak nincs baj?

Most idem röggönre. Fáj a gyomrom.

- És maga?

- Pracovat. Délelőttös vagyok, sok a munka.

Nógrád megyében 24 községben élnek szlovák és német ajkú nemzetiségiek.

forrás Wikipédia

Még a XVIII. század elején a törökök kiűzése után települtek a megye területére. Nagyrészt elnéptelenedett falvakba költöztek ide északról. A kutatások szerint nem tervszerű telepítésről, hanem inkább spontán átköltözésről van szó, (a legtöbb esetben még inkább jobbágy szökésről). Áttelepedésükhöz földesúri érdek is fűződött, mert a török elvonulásával itt maradt a föld, de nem volt, aki megművelje, hiszen a lakosság elpusztult vagy elmenekült. A földesurak így különböző kedvezményeket biztosítottak az áttelepülőknek. Telket, házat vagy házhelyet adtak, erdőrészt, legelőhasználatot. Ezen túl pedig biztosították számukra a lutheránus vallás szabad gyakorlását, (az északról érkezőknek ugyanis legnyomósabb okuk a szökésre a vallási üldözés volt.)

Az áttelepülés során azonban nem faluközösségek, hanem családok érkeztek a megye területére, akik így szokásaikat, hagyományaikat csak részben tudták megőrizni. Az új kör-

nyezet meghatározó volt és alkalmazkodást kívánt. A nemzeti-ségek történelme ettől kezdve együtt formálódott a környezetükben élő magyarokéval.

3

Az MSZMP XI. Kongresszusának anyagában olvasható: „a nemzeti összefogás fontos eleme a hazánkban élő nemzeti-ségek állampolgári egyenrangúsága. A hazánkban élő nemzeti-ségek egyenrangú állampolgárokként vesznek részt az egész népet átfogó építőmunkában. Az államigazgatás és a közélet fórumain szabadon használhatják anyanyelvüket, ápolhatják nemzeti kultúrájukat, a minden támogatást meg is kapnak hozzá.”

4

- Én itt születtem ebben a faluban, kerekén ötvenkét éve. Földműves volt az apám, a nagyapám is. Így kezdtem én is... most a téeszben dolgozom, mint kocsis, mert nagyon szeretem a lovakat. Azt mondják, nemzetiségi falu a miénk? ... lehet, de nekem ez sohasem jutott az eszembe. Beszélnek itt szlovákul meg magyarul, vegyesen. A szomszéd faluban svábok vannak... Arra emlékszem, mikor még gyerek voltam és szombat vagy vasárnap este a vasúti síneken átgyalogoltunk ebbe a faluba, csak úgy szórakozásként, hogy nagy bálokat tartottak. Nekem tetszett a zene meg a tánc, de legjobban a harmonika. Mondtam is az apámnak, vegyen nekem egy olyan hangszert, de hallani sem akart róla. Mindig azt mondta, a svábok énekelhetnek, de nekünk dolgozni kell. Lehet, hogy igaza volt? Én nem is tudom... Tudja, ezen így soha nem gondolkodik az ember. Azért, hogy így mondjam... eszembe jutnak dolgok. Hatnyolc évvel ezelőtt voltak itt olyan falugyűlések, amikor a két tanácsát egyesítették vagy összevonták... Akkor beszéltek, meg vitatkoztak, hogy miért kell nekünk, tehát ezután is meg-

leszünk. Vitatkoztak rajta, de aztán nem lett semmi. Aztán még egyszer lángolt fel valami ellentét féle a két falu között, amikor a téeszeket egyesítették. Volt egy elnök, mármint téeszelnök, az egy nagyon rendes ember volt, persze azóta leváltották, csinál valami galibát, a fene, se tudja, hogy igaz volt vagy nem, de nem is erről akartam magának beszélni, hanem amikor megtörtént az egyesítés, a soros munkákba külön brigádokat szerveztek és versenyeztettek. A zárszámadásnál is a színpad egyik oldalán szlovákul énekeltek, a másikon meg németül. Mind a két együttes nagy tapsot kapott. Egyik évben itt volt a közgyűlés, a másikon pedig náluk. Nem is volt itt semmi baj. Az új vezetőség mintha kevesebbet törődne ezzel, legalábbis én így látom... Persze az emberek sem adnak már erre sokat. Egy a fontos, hogy jól keressünk, megvan a pénzünk, a család is elégedett...

5

Abból a hatszáz lakosú faluból, amikor végeztek a nyolcadikban, hárman tanultak tovább. Ketten ebben a közeli gimnáziumban. Sz. Erzsébet pedig Budapesten a szlovák gimnáziumban kezdte meg tanulmányait.

- Hogyan került oda? – kérdezem tőle.

- Hosszú a történet – mondja sóhajtva. – Nálunk otthon a szüleim magyarul, az öregek csak szlovákul beszélnek. A faluban hallani magyart meg szlovákot, vegyesen. Talán száz magyar család lakik itt, a többiek szlovákok. Én jól tudom a nyelvet, több száz könyvet olvastam így. A tanító mondta az apámnak, hogy jó lenne, ha ezen a nyelven tanulhatnék. Aztán nekivágtam.

- A gimnáziumban, hogy érezte magát?

- Furcsa volt. Az oktatás szlovákul folyt, de délután a szobatársak csak magyarul beszéltek – persze én is. Ezek a fiatalok már így nőttek fel, de ez nem zavar senkit.

- Hogy került vissza, miért hagyta abba az iskolát? A szlovák nyelvtudás így elveszett?

- Nem, erről szó sincs. A faluban erre mindenkinek szüksége van, de a beszélgetésen kívül másra nemigen használok én sem. Néha, ha időm engedi, elolvasom a Ludové Novinyt, az öregek járatják, meg a rádióból hallgatok egy keveset...

6

Feljegyzések a Nógrád Megyei III. Nemzetiségi Napról... a találkozón ismét rengeteg ember gyűlt össze. A felvonulás nagy közönségsikert hozott. A falun keresztül gépek vonultak, frissen festve, majd sorban 14 község népviseletbe öltözött képviselői. Aratókoszorút hoztak, énekeltek, kis műsort mutattak be, táncoltak a fiatalok, öregek vegyesen. Ebben az éneklésben benne volt a későbbi éneklő csoportok, menyecske kórusok ígéreté. A találkozó nagy népünnepélyé fejlődött.

„... néhányan éppen ezt a népünnepély jellegét támadták. Bucsú szerűnek mondták. Valóban volt ilyen hangulata is, hiszen vásárosok lepték el a községet ezen a napon, árusok sátraitól volt tarka a vár alja. A szomszéd réten körhintá, céllövölde települt. Voltak, akik kifogásolták a délutáni műsor hosszúságát. Két órakor kezdődött a nagygyűlés, amely fél óra alatt lezajlott. Tehát fél háromtól fél nyolcig egyfolytában tartott a műsor. A nézőtéren elhelyezett ezer ülőhely ennek ellenére végig foglalt volt, a nézőtér szélén körben ugyan annyian álltak. A közönség időről időre kicserélődött.

Az V. Nemzetiségi Találkozó után úgy döntöttek, hogy nemzetiségi településekre kiszélesítve nemzetiségi napokat tartanak minden év augusztus 1-től augusztus 20-ig, a megye nemzetiségi falvaiban.

Megjelent a Palócföld c. folyóirat – 1978/5. szám

Érte mentek

Korán érkezünk a busszal. A kis csoport három főből áll. Krupa Lajos munkaügyes, Tóth Tibor mezőgazdász és jó magam Ferencsik Sándor pénzügyi revizor vagyok, a járási hivatalban dolgozunk. A falu már hangos. Reggeli napsütésben sütkérezik a táj.

Egyelőre nem tudjuk, merre van a téesz irodája. Figyelünk. Szeretnénk valakitől megkérdezni, de nem jön egy ember sem. Egyikünk induló traktorok hangját hallja.

- Arra van! – mutatja Tóth Tibor.

Keskeny betonjárda vezet a gazdaságba.

Fent a hegyoldalon áll az épület. Erdésháznak, vagy turista szállónak nézné az ember. Később megtudjuk az uradalom magtára volt, meg régi gazdasági épület.

Bent dohos szag fogad. Kellemetlen az ember orrának. Az új elnökkel még kint találkozunk. Ötven év körüli. Napbarnította arcát ősz haja még jobban kiemeli. Fekete bőrdzsekit visel, csizma a lábán.

Az irodában beszélgetünk.

Egyszerű a berendezés. Az ágyon csak egy szalmazsák. Még pokróc sincs rajta. A sarokban lavór, egy csíkos törölközővel.

Nagy behemót íróasztal. Régi. Biztosan úgy maradt itt. Nehéz volt, nem tudták elvinni. Vele szemben két fotel. Már modernnek. Nem illik a szobához, de ki törődik most ezzel.

Mindjárt a tárgyra térünk.

- A járástól jöttünk, szeretnénk segíteni – mondja Tóth, aki eddig is beszélt.

Az elnök nem szól. Megnéz bennünket.

- Ennek örülök – mondja később. – Én nem ismerek itt senkit. Nehéz is egy kicsit.

Itt mintha szünet állna be a beszélgetésbe. A csend zavarólag hat. Aztán megszólal a járásiak közül valaki.

- Mióta van itt?

- Már két hét óta.

- Előtte hol dolgozott? – hangzik az újabb kérdés.

Kicsit lassan indul a beszélgetés. Aztán az elnök belemelegszik. A városból jött, tudjuk meg később. Mindig szeretett volna a mezőgazdaságban dolgozni. De nem lehetett, mert a minisztériumi beosztása Pesthez kötötte. Arról nem is, mert álmodni, hogy egyszer majd egy téesznek lesz az elnöke. A városban keresték fel. Négy tagú volt a küldöttség. Csak Krupa Lajost ismerte közülük, valamikor egyszer, együtt dolgoztak Csepelen. Innen volt a régi ismeretség.

- Rád gondoltunk – mondta Krupa Lajos.

- Kérjük, jöjjön el hozzánk – tette hozzá egy öreg paraszt ember, akinek a nap, fényesre cserzette a bőrét. – A Lajos olyan sok jól mondott magáról.

Kért két nap gondolkodási időt. Aztán írt egy levelet a vezetőségnek, hogy eljön.

Kimegyünk a géptelepre.

- Hány holdja van az Aranykalásznak?

- Háromezer, ebből kétezerhét száz szántó, a többi kaszáló meg erdő – mondja az elnök.

- Erőgép?

- Hat traktor van. még azt is kell venni. A felszerelés hiányos. Elhanyagolt gazdaság volt.

- A tagok? Mit szólnak a változáshoz?

Egyenes kérdés, de személy szerint az elnöknek nehéz rá válaszolni. Gondolatában megfordul a szokványos válasz: - Mit érdekli a tagokat, csak menjen a gazdaság! De ezt nem mondja ki, hanem így fogalmaz:

- Mit mondjak erre? Úgy érzem, segítenek, én is bizakodom, ők is figyelnek rám – mondja és látszik rajta, hogy elgondolkodik.

Krupa Lajos csatlakozik hozzánk. Arról beszél, hogy a téesz ötvenkilencben alakult. Azóta már sok mindent megpróbáltak. és nem sikerült úgy, ahogyan ők szeretnék volna Volt vagy nyolc elnök. Jöttek, mentek, volt, akit a járás választott, volt, aki önmagát, de sohasem sikerült a kiválasztás. Szeretnének már egyszer megállapodni.

- Olyan biztos, végleges kellene – mondta és bizakodón az új elnökre nézett.

- Tudják, itt a népekben nincs hiba. Dolgoznak ezek. Csak irányítani kell őket. Meg számolni. Mert most nem úgy van, mint régen a gazdánál volt. Meg kell tervezni mindent, és jól kell megtervezni! – foglalta össze Tóth Tibor, már mezőgazdasági szemmel.

Aztán a pénzről beszéltünk. Milyen a termelőszövetkezet gazdasági alapja. Miből lehet bevételt csinálni majd, mit kell tenni, hogy minden rendben menjen. Jusson is, meg maradjon is.

Az elnök elmondta elképzelését. Kicsit vitatkoztak vele, de jónak tartottuk. Szó esett itt a növénytermesztésről, a szarvasmarhákról, az új istállókról. A melléküzemről, a kőfejtőről, a szereldéről, ahol olyan asszonyokat akar majd foglalkoztatni, akik egyelőre még csak otthon dolgoznak.

- Őket is ide csalogatjuk. Kevés a faluban a munkalehetőség. Ha dolgoznak, akkor keresnek is. Jól jön a gazdaságnak, meg ők is többet tehetnek az asztalra – mondja az elnök.

Beszél, most már nem kell kérdezni, elmond mindent. Krupa Lajos is segít neki. Egymás szavába vágna, folytatják. Érvelnek és vitatkoznak.

Érezzük, nem választottak rosszul, amikor érte mentekés ide hívták. Azóta itt alszik a szalmazsákon. Késő estig ég a világy szobájában, tervezget, számol.

Lassan kibontakozik, előtte mit kell tennie, megvalósítania.

Készült: 1977-ben

Új élet felé

ROMHÁNY

A tanács a „népképviselési alapon felépülő államhatalom igazgatási szervezetének egy egysége.” Az országban 19 megyei és 79 városi tanács, valamint 97 járási hivatal működik. Az önálló községi tanácsok száma 1.182, a közös községi tanácsoké 1.946.

Romhány önálló tanácsú község, lakosainak száma 2.300. Nógrád megye negyedik legjelentősebb iparral rendelkező falva, üzemében 1.150 munkás dolgozik.

*

Szép színekkel lepte meg a falut az ideoi ősz is. Az Építési Kerámiagyár fölött játékosan szökik magasba a gőz, fut a tiszta égbolt felé. Emberek, autók az utcán. Az állomáson, ahová érkeztem, tolatómozdony pöfékel, agyagot rakodnak a gyári „csenkán”.

A tanácsházára készülök, új épületek sorai között haladok: gyógyszerár, posta, áruház, kocsmából átalakított étterem, szolgáltatóház, presszó. Évről évre szépülő lakóházak.

Hárman ülünk, beszélgetünk a tanácsházán, az elnök szobájában.

Az elnök, Tuskó Mihály, harmincöt éves, szakmáját tekintve villamosmérnök, most jár marxista-leninista esti egyetemre. Kiegyensúlyozott embernek ismerik, szemében vidámság bujkál, a beszélgetés során többször megigazítja bajuszát.

A titkár, Vigyinszki János, ötven év körüli, halk szavú ember. Pár éve lakik ebben a faluban, az ország másik feléből jött – Baranyából. Úgy érzi „megtelepedett” itt, nem akar tovább vándorolni.

- A tanács munkája érdekelne – mondom. – Minden! Így egyszerűen.

Nevetnek, aztán az elnök elkezd:

- Három éve jöttem ide dolgozni, az akkori cserépkályha gyárat hagytam ott. Nehéz bolt a váltás, féltem is tőle, most már férfiasan bevallhatom. Egy dolog vezérelt titkon: - mindig szerettem az emberek dolgával törődni, segíteni. Ezt akartam folytatni. Nehéz persze, mert a kérések nem mindig egyértelműek, nemet is kell mondani. Bár azt hiszem, ez teszi széppé és egyben izgalmassá is a tanácsi munkát.

- Igen, valóban így van – veszi át a szót a titkár. –Egy év alatt közel 2.500 ügyben kellett eljárni. Most könnyen azt gondolhatná, a lakosság apraja-nagyja megfordul itt évente. Ez majdnem így van, mert mi adunk ki igazolást, különböző kivonatokat, engedélyeket és még sorolhatnám tovább, mi mindent. Lehetne úgy is fogalmazni, olyanok vagyunk, mint a gondos szülő, aki ellátja gyerekeit tanácsokkal, segíti útját, neveli, dicséri és néha korholja is, ha erre rászolgál. Sántít ez a hasonlat, igaz, mégis van benne igazság.

- Hogyan működik a tanács, mint testület?

- A végrehajtó bizottság havonta ülészik, a tanács, mint testület, negyedévenként. Sok mindenről szó esik itt. A község öröméről, bajáról, bánatáról. A viták pedig mindig a jót, a szebbet keresik – még akkor is, ha néha elkalandozunk a beszélgetésben.

- Aktivitás? Megjelenés?

- Elfogadható. A tanácstagok eleget akarnak tenni választóik bizalmának. Komolyan csinálják. 1972-ben a tanácstagok 76,6 százaléka jelent meg, 1974-ben már jobb ez a szám, mert 78,8 százalék volt a rendszeres jelenlét.

- A falugyűlés?

- Ez teljesen újszerű – veszi vissza a szót az elnök. – A legjobb. – fórum, mint régen a rómaiaknál. Megbeszélni a faluval, a falu sorsát, jövőjét. Itt lehet igazán politizálni! A meg-

jelenéssel még nem lehetünk elégedettek, mert 1974-ben 120, 1975-ben 200 fő jelent meg. Én akkor lennék elégedett, ha 500 ember jelenlétében beszélgetnénk közös dolgaikról.

*

- A régi cserépkályhagyár ötven évvel ezelőtt alakult – folytatom a beszélgetést.

- Igen, és ez az ötven év teljesen összenőtt a községgel – mondja az elnök, Tuskó Mihály.

- Igaz, hogy mégis be akarták zárni?

- Erről szó sem volt. Átállni más termékre, ez volt mindjárt a megoldás. Persze voltak hitetlenek is, szép számmal. Aztán az eredmények láttán megváltozott a hangulat. Padló- és falburkoló csempéket kezdtek gyártani, a munkások maradtak, azok is visszaszivárogtak, akik elmentek.

- Más üzem is települt a községbe? – kérdezek tovább.

- Igen. A FIM (Építési Kerámiagyár) itt fejlesztett erőteljesen, több lépcsőben. A fejlesztési összegek száz millióra rúgnak.

- Nem volt furcsa, hogy éppen ezen a településen?

- A kívül állónak talán. Itt a legjobbak a feltételek, van alapanyag (agyag), van munkaerő.

- Az utóbbival mi a helyzet jelenleg?

- Úgy érzem, elegendő. Elbírta a Váci Híradástechnikai Anyagok Gyárának telepítésével fellépő munkaerő igényt is. A vonzási körzetben mégis kihasználatlan munkaerő van, csak jobban kellene szervezni.

- Ismert tény, hogy ez a tanács majd a későbbiekben négy-öt község közös tanácsa lesz. Akkor, mint munkáslakta körzetközpontnak nagyon sok feladata lesz.

*

- A falu főutcáján a FIM gyártelepéről kiépített közkifolyós vízvezeték húzódik. A kutak száma 4, a tanács fenntartásában tartozik még 8 db jó ivóvízű ásott kút. A többszintes, teleteljeszerű építkezés elsődleges feltétele a vízvezeték hálózat ki-

építése. Erre reális lehetőség csak 1980 körül lesz.

- Ez így igaz, de már most gond. Elkészült a község rendezési terve, szeretnénk elkezdni a többszintes lakás építkezéseket. Az üzemek ebben egy kicsit szorítanak. Köztudott azonban, hogy az ilyen építkezésekhez megfelelő előkészítés kell.

- Miben jelentkezik ez?

- Csatornázni kellene, vezetékes vizet „varázsolni”, törpe víz művet teremteni. Ezek a tervek, amelyeket valóra kell váltani. Ha már készen lennének, csak az egyik, akkor is késésben lennének a másikkal. Mit tegyen az ember? – mondja a tanácselnök és kérdő csodálkozással széttárja a karját.

- Dönteni kell! – mondom.

- Igen, csak az a baj, ha elhatározzuk, hogy ezt csináljuk, akkor csak azt az egyet tudjuk megoldani. A kiviteli összegek olyanok, hogy öt évre minden mást félre kell tenni. Gondoljon csak az óvodára, az iskolára, a lakásokra s a többi másra. A lakosság ezt nehezen érti meg. Nagy a felelősség.

*

- A község belterületén lévő élő és időszakos vízfolyásokat szabályozták. A rendezett patakmeder hossza 350 méter, kiépítésre vár 120 méter. A nyílt árkok közül burkolt 2.615 méter, nem burkolt 8.810 méter.

- A pénzünk kevés – mondja a titkár. – Négymillió forint. Ez úgy jön össze, hogy a vállalatok befizetéséből származik 800 ezer, működési bevételekből félmillió, lakossági adókból 600 ezer, és 2 millió felsőbb tanácsi támogatást kapunk.

- Azt mondta, kevés. Mégis mire jut belőle?

- Sok mindent meg kell oldani ebből. A gazdálkodási előadónak legfőbb gondja, rendben legyen minden, ezért olyan, mint egy „varázsló”. Az eredményeink ebből is születnek, de mellé tesszük az ötletet, a szervezést, a lelkesedést. Csak a főbb számokat sorolom és a mostani évet. Az óvoda fenntartása, üzemeltetése 600 ezer, közel 900 ezer az iskola, 300 ezer az iskolai napközi, 80 ezer a könyvtár, 8 ezer a sport támogatás, 270 ezer a szociális feladatok, a segélyezés, az öregek napközi otthonának fenntartása, ami huszonkét öregnek nyújt ellátást, pihenést napközben.

- Ha jól számolom, még nem költöttük el mind a négymilliót – mondja a titkár. – A tanácsi kezelésű utak hossza a községben 8.408 méter, ebből bitumennel kezelt 2.168 méter, makadámút 2770, földes, pedig 3.470 méter.

- Úgy van. Van még kiadásunk, 130 ezer orvosi ellátásra kell. Rendbe hozattuk a község útjait, ez több mint egy millióba került. És sokáig lehetne még sorolni a kisebb feladatokat, amikért fizetni kell.

- A lakosság gondol erre?

- Így igaz! Ki hinné el, hogy a tanácsnak kell fizetni a közvilágítást, a közlekedési táblák elhelyezését, a vizet, a patakrendezést, vízkár elhárítást és még sok- sok olyan szolgáltatást, aminek hasznát a lakosság élvezi.

- A villamosítás a községben teljesnek mondható. A kiépített vezeték hossza 8.536 méter, az utcák közvilágítását szolgálja 89 db hagyományos és 79 db higanygőzös lámpás világítás.

- Gond az mindig van. Bolt kellene a szátoki részre. Területet adnának, de az ÁFÉSZ egyelőre nem tud fejleszteni – mondja az elnök.

- Pedig jogos az igény! – erősítem meg.

- Jelölő gyűléseken, falu gyűlésen többször felvetették. Persze eredmények is vannak, mert nem lehet kihagyni a számításból a most épült ABC áruházat, meg a kisvendéglőt. Az ellátás megfelelő. Ritkán fordul elő, hogy valamit nem lehetett volna kapni. Ha mégis, akkor az már országos hiánycikk.

- Ellenőrzik a boltokat?

- Természetesen. Ebbe a munkába társadalmi ellenőroket is bevonunk. Megnézzük az ellátást, a mérést, a kiszolgálást, a tisztaságot.

*

Az egy főre eső szolgáltatási igény 510 Ft, megyei átlag 622 Ft, az országos vidéki átlag 693 Ft, országos összesített átlag 956 Ft.

- Milyen Romhányban a szolgáltatás színvonala?

- Lehetne jobb is – jegyezi meg szerényen a titkár.

- Mit tsz a tanács a „jobb”-ért?

- Mindent! – mondja az elnök. – Szervezünk, segítünk. Volt itt egy ktsz, Romhányi székhellyel. Csak szolgáltatással foglalkoztak, aztán egy napon bezártak minden üzletet. Beolvadtak egy nagy szövetkezetbe, nem bírták az iramot. A részlegek megmaradtak, azok most jól működnek. A hiányt a kisiparosok pótolják, főleg munkaidő utáni szolgáltatásokkal.

*

- Segítenek-e az üzemek Romhány sorsát előbb re vinni?

- Segítenek! Azt hiszem, az összefogás egyedülálló – mondja az elnök és a titkár is helyeslőleg bólint. – A közös gond, közös. A jó munkaerő mindennap kell, pontosan, ez pedig csak úgy megy, ha az emberek közérzete jó, nincs gondjuk. Bölcsőde kell! Ezt tudja a két gyár, aztán segítettek. Az orvosunk új lakást épített, a régit 350 ezerért átalakították bölcsődé-

nek, társadalmi munkával, anyaggal, pénzzel. Az óvodában férőhelyet bővítettünk. Az iskolánál is segítettek.

- A tornaterem megépítésével? – kérdezem, mert hallottam erről beszélni a faluban.

- Igen, ennek nagyon örülünk, a tanács saját erejéből talán még tíz év múlva sem tudta volna megoldani. A Szilikátipari Kutató Intézet tervezőgárdája a gyár segítségével, társadalmi munkában elkészítette a terveket, az Építési Kerámiagyár pedig 700 ezer forintértékben csarnokelemeket ad és társadalmi munkával is hozzájárul.

- És a község?

Már megkezdjük a szervezést, a lakosság társadalmi munkával segít ebben.

- Nehezen megy a szervezés?

- Egy kicsit. Az okokat én is kerestem, mert most nem olyan egyértelmű a támogatás, mint az régen volt. Azt hiszem, egy kicsit lejáratták a társadalmi munka fogalmát. A korábbi években társadalmi összefogással és tanácsi kivitelezésben épült 7.700 folyóméter betonjárda, 5.650 folyóméter még kiépítésre vár.

- A megyében ezen a téren a társadalmi munkaszervezésben verseny is van – mondom az elnöknek és a titkárnak.

Az elnök megjegyzi:

- Mi még nem büszkélkedhetünk. 1974-ben hetedik helyen végeztünk a járásban az egy főre jutó 93 Ft-tal.

- Tudjuk, hogy a négymillióból így lehet többet csinálni – mondja a titkár. – Csak a módszereket kell még megtanulni, 2.300 ember boldogulásáért.

Megjelent a Palócföld c. folyóiratban – 1976/4.szám

Kényszerpályákon

Az Egyesült Izzó váci gyárának B-4-es során egy műszakban 6 ezer, 20 wattos fénycsövet gyártanak. Ahhoz, hogy ez a félautomata sor zavartalanul működjön, műszakonként harminchárom asszonynak kell munkába állnia. Ez a technológiai létszám.

Naponta nyolc órára ez a csarnok az otthona ezeknek a lányoknak, asszonyoknak, akik sokszor vidáman, vagy szótlanul, magukba hordozva sorsukat, dolgoznak.

*

A gyártósor az udvar végében van. Belépve a műhelybe úgy tűnik, mintha a mesék világából ide tévedt volna egy hétfeljű sárkány, mert kígyózó testével, kékes lángot lövellő, olvasztó, forrasztó fűvókáival, csak erre hasonlít. Kicsit félelmetes is, az ember a zajban még a saját hangját sem hallja. Beszélni nehéz, kiabálni kell.

P. József művezető, huszonkilenc éves, szakállas fiatalembert. Eredetileg lakatos a szakmája.

-Ahogy felszabadultam, ide kerültem a gyárba. Dolgoztam én már minden műhelyben. Ezt a feladatot februárban kaptam meg. Nem volt valami könnyű a kezdet. Úgy válogattuk össze az embereket a műhelyekből, a betanítás több hétig tartott.

-Hat hónap után elégedett a munkájukkal?

-Nem szólhatok semmit. A tervet eddig sikerült havonta is teljesíteni. Nehézségem akkor van, amikor egy-egy nagyobb feladatot akarok velük megértetni. Sok itt a fiatal, hevesek a vitákban, de kitartóiak a munkában. Azt szoktam nekik mondani, dolgozzunk, mert a borítékosztásnál együtt sírunk, vagy nevetünk.

-És ennek van eredménye?

-Legtöbbször. A kéthetenkénti túlórázást is sikerült velük elfogadtatni. Sajnos a tervünk egy kicsit feszített, láthatja itt nincs megállás.

Valóban nincs, sokszor még egy szusszanásnyi idő sem. A fénycöveket szállító szalag, az állvány gyártó gép nyolc órán keresztül megy, szüntelen körforgással.

P. József elnézést kér, sietnie kell, egy új kollégát tanít most a B-4-es sor irányítására. Ő maga két hét múlva Irakba utazik a gyár szerelő gárdájával, ott egy, egyelőre még neve, száma sincs, gyártó sort szerelnek össze a külföldi partner megrendelésére. Talán tíz hónapig lesz távol. Fiatal házaspár, az aszszony nem vette valami jó néven, hogy elutazik, de ő csak annyit mondott, mennem kell, világot látni...

*

A B-4-es sor, mert a gyárban csak így nevezik, ezt a fél-automata gyártórészleget, az újonnan épült csarnokrészben van. Mellette működik a kissé korszerűtlenebb B-1-es, 2-es, 3-as sor és feljebb most szerelik a sokkal modernebb B-5-öst.

Itt a 4-esen meleg van. Furcsa sziszegéssel égnak a gázlángok, amelyek körbe fogják az üveghengereket. A gép félpercenyi pihenés után tovább fordul. Ahogy megáll, a lángok, nagyobbak lesznek és beégetik az üveghengerek végéit, majd ismét fordul a gép.

R. Katalin egy ilyen örökmozgó szerelőgépnél áll és a lefutó csúszdáról ügyes mozdulatokkal szedi le az összeszerelt alkatrészeket.

-Ahogy elvégeztem az általános iskolát, ide kerültem. Nem erre a szalagra, mert ez akkor még nem működött. Egy másik műhelyben kezdtem. Nem valami érdekes ez a munka, de megcsinálom. Keszegről járok be, a gyárnak az autóbussz szállít minket, mert többen is jönnek a falumból. A délutános műszakot szeretem igazán, akkor legalább reggel kialhatom magam.

*

A gyártósor gépei nem állhatnak meg, mert egy-egy leállítás esetleg több száz fénycső hiányát jelenti. Ezért műszakként négy szerelő, ahogy ők mondják: beállító lakatos figyel. Van olyan is, akinek csak egy gépe van, de annak úgy kell működnie, mint a zsebórának – tartják a mondást itt a B-4-esen.

Sz. József és K. József beállító lakatosok. Ha jól dolgoznak, akkor nincs semmi baj, mert a fénycső izzószálát gyártó gép automatikusan megy, szünet nélkül.

–Lassan tíz éve, hogy itt vagyok – mondja Sz. József. – Szendehelyről járok be a feleségemmel, ő is ezen a soron dolgozik. Ott áll abban a piros kendőben – mutatja. – Nagyon szeretem a gépeket, nekem az a legnagyobb öröm, ha látom, hogy zavartalanul működnek és nincs semmi hiba. Jól érzem itt magam, a fizetésről sem panaszkodom. A jó munkát megbecsülik.

Arca vidám, szemében visszatükröződik a szerelőgép kékes gázlángsora. Kezében szerszám, beszéd közben is dolgozik. Azt mondják a gyárban, hogy nélkülözhetetlen, egyszer valaki megfogalmazta: ő a „rugó” ezen a soron. Persze hevesen tiltakozik ellene, de egy biztos, amit megcsinál, az ritkán hibásodig meg újból.

A másik beállító lakatos eredeti szakmája esztergályos. Ő csak áll a felügyeletére bízott gép mellett és figyeli a mozdulatokat, a zajban keveredő hangokat, vallatja az üvegágó minden rezdülését.

-Három éve jöttem ide – válaszol a kérdésre K. József, aki egy műszakban dolgozik Sz. Józseffel. – Ez most az elit gyártósor. Igazán jó körülmények között dolgozunk. A most épülő 5-ön azt mondják, még jobb lesz. Nem rossz itt, láthatja sok a fiatal, még magam is az vagyok, könnyen megértjük egymást. Kacérkodtam én már azzal a gondolattal, hogy átme-
gyek majd oda, abba az új műhelybe. Amerikából hozták a gépeket, voltak is innen a gyárból kint, tanulni vagy tízen. Nekem sem lett volna rossz velük menni... Talán egyszer én is eljutok valahová, mert a Balatonnál messzebb még nem voltam...

*

Meleg van. Kint tűz a nap, bent mindenütt égnek a gázfejek, égetik, formálják, sütik ezeket a majdan nappali fényes-séget adó fénycsöveket. Igazán vízre vágyik az ember, legalább is egy pohár hideg vízre.

-Nincs melege? – a kérdés T. Máriához szól, aki három itt töltött évével, már régebbi izzósnak számít. Vidáman, könnyű mozdulatokkal rakja az egyelőre fehérre meszeltnek tűnő csöveket az égető dobra. Kattanás, erős fény és a cső belső falára a gép már is ráégette a különleges fehér festéket.

-Nincs! – mondja mosolyogva. – Megszokja az ember.

-És a munka?

-Mindenütt dolgozni kell! Persze azért nem mindegy, hogy hol. Berkenyén, ahol lakom, ott is van egy üzem. A szüleim azt szerették volna, hogy helyben dolgozom. Nem volt ehhez kedvem. A többi lány mondta: - Jöjjenek velük az Izzóba. Itt jó a társaság, jól is lehet keresni.

-Most mennyi a fizetése?

-Azzal a havi tíz-tizenkét túlórával háromezer felett kapok. A törpe izzókat gyártó műhelyből kerültem ide, két hó-

napja. Ennek nagyon örültem, mert ott ezerrel kevesebb volt a pénzem. Persze reggel korán kelek, meg, ha délutános műszakból megyek haza, éjjel tizenegy után kerülök ágyba. Fárasztó egy kicsit, de még fiatal az ember, addig könnyebben elviseli. Az utazás oda-vissza legalább másfél óra. Kézimunkázom, meg beszélgetünk a többiekkel. Jó társaság gyűlt össze, hatannyolcan rendszeresen egy időben utazunk és ez minden percet vidámmá tesz.

*

A fénycső szivattyúnál négy munkafázissal cserélgetik a csöveket. Ez az ügyes gép légteleníti az üveghengereket és egyben beforrasztja a csatlakozó végeket. Egy-egy fázisnál húsz percig dolgoznak, aztán egymással cserélnek. Talán itt van a legmelegebb, az asszonyokon, lányokon rövid szoknya, lenge blúz, közülükön fehér pamut kesztyű.

Gy. Lászlóné a férjével együtt dolgozik ezen a gyártósoron. Mindig azonos műszakban. A feleség a fénycső szivattyúnál, a férj pedig az egyik fokozatú begyújtó gépre ügyel.

Várni kellett, hogy leteljen a húszperc, egy kicsit lejön a dobogóról. Lehúzza a kesztyűjét és előbb nagy kortyokkal szódát iszik.

-Nem gondoltuk, hogy pont Vácra kerülünk. Tudom, csodálkozik ezen, de így van. Én Békés megyéből indultam el az NDK-ba, Sarkadkeresztúrról. A férjem Szolnokról. Kint ismerkedtünk meg, ott is egy fénycsöveket gyártó üzemben dolgoztunk. A végén szakmunkás bizonyítványt kaptunk. Aztán amikor letelt a szerződés, hazajöttünk és az ott tanult szakmát akartuk folytatni.

-Így kerültek Vácra. Biztosan már megszokták a helyet és talán letelepednek.

-Őszinte legyek? A munka megfelelő, nem rossz ez a szalag sem, keresni is lehet, de a lakás körülményekről jobb, ha nem beszélünk. A gyár bérelt itt nekünk egy IBUSZ szobát, de rosszabb, mint az albérlet.

-Lakásvásárlásra nincs lehetőség?

-Volna, az üzem támogatna is bennünket, ha tizenötévet szerződésileg aláírunk. De mi vissza akarunk menni az alföldre. Nem tudom miért, de talán ott jobb lenne...

Fentről a dobogóról intenek neki, váltani kell, letelt a húszperc.

*

Több órája, hogy itt vagyok. Mennyi mindent tapasztal az ember ez idő alatt, aztán úgy érzi, mintha mindenki ismerős lenne a B-4-esen. Már kérdezni sem kell, beszélnek, vallanak önmagukról.

Cs. Magdolna műszerész. Most lett, így tizennyolc évesen szakmunkás és mindjárt erre a gyártósorra osztották be. Keszegről jár ide a gyárba, naponta.

Dunakeszin a Mechanikai Laborban voltam szakmai gyakorlaton. Az a munka teljesen más, sokkal könnyebb és tisztább. Ez is nagyon érdekes, de én nem akarok itt megállni. Most teszem le a technikumi különbözeti vizsgát és érettségi után a híradástechnikai szakmában akarok tovább tanulni. Üzemmérnök leszek! Van ezen a gyártósoron több olyan lány, aki megelégszik a mostani helyzetével. Az igaz, hogy egyes részeit bárki megcsinálja, ha behozzák az utcáról. Kicsit tanul, megmutatják neki, mit kell tenni és megy minden folyamatosan. Én azt mondom, tanuljon, aki csak teheti, mert pár év múlva olyan gépek lesznek, amit nem lehet nyolcosztályosan kezelni.

*

A napok így telnek. Az üzemben itt készül 6 ezer fénycső műszakonként, naponta 18 ezer, egy évben 5 millió 400 ezer, csak ezen az egy gyártósoron. Mellette és közben pedig, százezernyi gondolat, vágy és öröm, bánat és sóhaj kergetik egymást.

A riport készült: 1977-ben

Vácon Egyesült Izzó néven ismerték a gyárat, 600 főt foglalkoztatott.
EU rendelkezés szerint kivonják a forgalomból a hagyományos izzókat. Ennek megfelelően a GE úgy döntött, hogy az 1957-től működő gyárat 2011. nov. 12-től – bezárja. „Vége: lakat lesz az ajtón.”
(az egykori Huszár laktanya azóta is üresen áll.)